

ἰδικῶς περὶ τὰ παρατεθέντα ἢ ἐνταλθέντα τῷ τεστάτορι δόλον καταδικάσθῃ πλημμελείας, ταῦτα περὶ τῶν κληρονομιῶν τοῦ δευσιτάτου καὶ τοῦ ἐνταλθέντος. ὁ μὲντοι τοῦ ἐπιτροπῶν καὶ ὁ τοῦ κοινοῦ κληρονομίας οὐ δύναται σοῦ νόμου καταδικάζεσθαι, τοῦτ' ἔστιν, οὐκ ἀτιμοῦται· ἐπειδὴ ὁ κληρονομός οὔτε εἰς ἐπιτροπήν, οὔτε εἰς κοινωσίαν ἐπιτρέχεται, ἀλλὰ μόνον τὸ χρέος τοῦ τελευτήσαντος, καὶ δῆλος ὁ λογισμός. ἐν γὰρ τῇ τελευτῇ τοῦ ἐπιτροπῶν ἢ τοῦ κοινοῦ σβέννεται ἢ ἐπιτροπή καὶ ἡ κοινωσία· τῇ δὲ τελευτῇ τοῦ δευσιτάτου ἢ τοῦ ἐνταλθέντος οὐδὲ τὸ δευσιτάτον φθείρεται οὐδὲ*) μανδύτον τὸ ἤδη ἀρχθέν. [Sch. g. II. 618.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Καίτοι εἴρηται βιβ. ιζ'. tit. α'. διγ. κζ'. θεμ. δ. ὅτι ἤτεγρο δὲ τελευτῶντος τὸ ἐνταλθέντος λυεῖται τὸ μανδύτον· καὶ κἂν πληρώσῃ αὐτὸ ὁ κληρονομός αὐτοῦ, οὐκ ἔχει τὴν περὶ μανδύτον ἀγωγήν. ἐν δὲ τῷ λζ'. διγ. τοῦ β'. tit. τοῦ αὐτοῦ βιβ. φησί, τὸν κληρονομόν ἐνέχεσθαι τῇ περὶ κοινοῦ ἀγωγῇ, καὶ ἐπὶ τῇ ἀμελείᾳ ἦτοι ἀφθυσίᾳ τοῦ διαθεμένου. καὶ διγ. μ'. αὐτοῦ τοῦ tit. ὅτι ὁ κληρονομός τοῦ κοινοῦ τὰ παρ' αὐτοῦ ἀρχθέντα πληροῖ, καὶ ὁ δόλος αὐτοῦ ἐπ' αὐτοῖς σκοπεῖται. καὶ ὁ κληρονομός τοῦ τὴν παρακαταθήκην δεξαμένου εἰς ὀλοκληρον ἐπὶ οἰκίῳ δόλου καταδικάζεται, ὡς βιβ. ιζ'. tit. γ'. διγ. α'. καὶ θ'. [Sch. g. II. 618. sq.]

ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιτροπῆς] Ζῆτει βιβ. η'. τῶν βασιλικῶν tit. β'. κεφ. λθ'. θεμ. η'. καὶ ἀναγνωθὶ τις ἐν αὐτῷ παραγραφῆς, λέγει γὰρ, ἀτιμοῦσθαι τὸν σοῦσπεκτιον ἐπιτροπῶν καὶ ἀπόντα. [Sch. h. II. 619.]

ἐπειδὴ μῆτε διαβαίνει ταῦτα] Τοῦ Νικαῖως. Σβέννεται γὰρ τῇ τελευτῇ τῶν προσώπων ἢ μὲν ἐπιτροπῇ ὡς βίβλος, αὐτῇ γὰρ τοῖς μὴ ἔχουσιν ἐξουσιᾶσι καὶ τελείοις οὐσι καὶ μὴ βουλομένοις ἐπιτίθεται. καὶ εἰ εἰς κληρονομίους ὁρώσθῃ διαβαίνειν, συνέβησαν ἂν πολλὰ τὰ άτοπα. ἴσθι γὰρ, ὅτι ἐὰν ὁ κληρονομός ἀφίλιξ εὐρίσκειτο, ἢ ἐξδομηκοῦτος, ἢ καὶ ἀσκητής, ἢ καὶ κληρικός, τὸ τῆς ἐπιτροπῆς βίβλος ἀλλοτριον ἦν¹³⁾. ἢ δὲ κοινωσία διὰ τὸ ἀσύνετον¹⁴⁾· οὐδεὶς γὰρ ἄκων πᾶσαι κοινωσίαν, ὅν οὐ βούλεται. καὶ μὴ μοι εἴπῃς, ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς κοινωσίας προσηγήσατο συναίνεσις. ἐρῶ γὰρ σοι, ὅτι τέθνηκεν ἐκεῖνος, ὃν κατὰ συναίνεσιν κοινωσίαν προσελάβετο, καὶ εὐβέσθη λοιπὸν καὶ ἡ ἐξ ἀρχῆς γενομένη συναίνεσις. καὶ ἀναγνωθὶ βιβ. ιβ'. tit. α'. κεφ. λε. καὶ λζ'. α' φασιν· εἰς κληρονομίον ἀπὸ συμφωνίας κοινωσία οὐ διαβαίνει. ἐνέχεται δὲ τῇ περὶ κοινωσίας ἀγωγῇ καὶ ἐπὶ τῷ πταίωματι τοῦ διαθεμένου. εἰ δὲ ὡς κοινωσίαι τι πράξουσιν οἱ τῶν κοινωσίαν κληρονομοί, ὡς ἀπὸ νέας συναίνεσεως χάρα τῇ περὶ κοινωσίας ἀγωγῇ, ἀναγνωθὶ καὶ τὴν ἐν τῷ λζ'. κεφ. παραγραφῆν λέγουσαν· ἐν ᾧ μὴ μετὰ πίστει ἀγαθῆς ἀνестραφῆ περὶ τὰ ἐπικονα πράγματα. τίς οὖν ἡ διαφορά; ὅτι ὁ μὲν κοινωσίαν ἐναχθεὶς ἀτιμοῦται· ὁ δὲ κληρονομός τῇ πρὸ σοῦ καταδικασθεὶς οὐκ ἀτιμοῦται, καθὸ μὴ σοῦ νόμου, ἀλλὰ νεφεδιτάτου νόμου ὁ τοῦ κοινοῦ κληρονομός ἐνάγεται, ὡς ἐν τῷ γ'. βιβ. διγεστόρον tit. β'. διγ. ζ'. φησὶν ὁ Οὐλπιανός, οὐπέω ἔστι τὸ προκείμενον θέμα. ἀναγνωθὶ καὶ βιβ. κη'. tit. δ. κεφ. κε'. θέμα τελευτ. ὁ φησιν· ἐὰν ἡ νέα ζῆτει βιβ. ιβ'. tit. α'. κεφ. λζ'. καὶ τὴν Στεφάνου παραγραφῆν, καὶ κεφ. μ'. εγ'. θεμ. ζ'. καὶ τοῦ παρόντος βιβ. tit. γ'. κεφ. τελευτ. καὶ τὴν ἐκείνου ἐσχάτην παραγραφῆν. [Sch. i. II. 619.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἀναγνωθὶ βιβ. ιζ'. tit. β'. διγ. μ'. ἦτοι βιβ. ιβ'. tit. α'. κεφ. μδ'. καὶ λε. καὶ λζ'. καὶ τοὺς ἐκείνων Παλαιούς, καὶ λη'. καὶ ξ'. καὶ ζῆτει καὶ τοῦ ἔμπροσθεν tit. κεφ. τελευτ. [Sch. i. II. 619. sq.]

Ὁ καταδικασθεὶς κληρονομία ἀγωγῇ οὐκ ἀτιμοῦται.

ὁ καταδικασθεὶς κληρονομία ἀγωγῇ] Ἐπὶ τῶν κληρονομίαν ἀγωγῶν οὐκ ἀτιμοῦται ὁ καταδικασθεὶς κληρονομίας γὰρ κινουμένης οὐ περὶ τῆς ἀπιστίας τοῦ ἐναγομένου ζήτησις γίνεται, ἀλλὰ περὶ ψήφου, ἥτις σχεδὸν ἐν δικαιοσύνῃ διακρίνεται. ὡστε ἀμελεῖ παρὰ τοῦ ἐγγυητοῦ κινουμένη κληρονομία μανδύται ἀτιμοῖ, ἐπειδὴ ἀπιστίαν τοῦ ἐγγυηθέντος κατηγορεῖ· ἀπιστία γὰρ ἔστιν ὡς ἀληθῶς, ἀπατάσθαι τὸν ἐγγυητήν. [Sch. k. II. 620.]

Κυρρίλλου. Αἱ κληρονομίαι ἀγωγῆ οὐκ ἀτιμοῦσιν. [Sch. k. II. 620.]

vel mandata testatori dolum admisisse iudicatus fuerit. Haec de heredibus depositarii et mandatarii. Heres tamen tutoris et socii suo nomine damnari non potest, hoc est, non notatur: quia heres neque in tutelam, neque in societatem succedit, sed tantum in aes alienum defuncti. Et ratio manifesta est. Nam morte tutoris vel socii tutela et societas extinguitur: morte autem depositarii vel mandatarii nec depositum extinguitur, nec mandatum iam impleri coeptum.

Enantiophanis. Atqui dicitur lib. 17. tit. 1. dig. 27. them. 4. mandatario re integra mortuo solvi mandatum: et licet heres eius id impleverit, mandati actionem non habet. Dig. autem 36. tit. 2. eiusdem libri dicitur, heredem teneri actione pro socio etiam culpa sive negligentiae testatoris nomine. Et dig. 40. eiusdem tit. heredem socii ea, quae ab eo inchoata sunt, explere, et in his dolum eius spectari. Et heres eius, qui depositum suscepit, in solidum ex dolo suo condemnatur, ut lib. 16. tit. 3. dig. 1. et 9.

13) in tutela autem] Quaere lib. 8. Basilicorum, tit. 2. cap. 39. them. 8. et lege ad hoc adnotationes. Ait enim, tutorem suspectum et absentem infamia notari.

14) quoniam haec non transeunt] Nicaei. Tutela enim extinguitur morte personarum velut onus. Ea enim his, qui excusationem non habent, et perfectae aetatis sunt, etiam invititis imponitur. Et si ad heredes eam transire definitum esset, multa absurda contingerent. Scias enim, si heres minor viginti quinque annis esset, aut septuagenarius, aut etiam asceta, aut clericus, tutelae onus alienum fore. Societas autem extinguitur, quia consensus deficit: nemo enim invitus socium acquirit, quem non vult. Nec mihi dicas, hic quoque consensum societatem praecessisse. Dico enim, eum decessisse, quem consensu suo socium acceperat, ac per hoc consensum, qui ab initio intercesserat, extinctum esse. Et lege lib. 12. tit. 1. cap. 35. et 36. quibus dicitur: Societas ex pacto ad heredem non transit. Tenetur autem actione pro socio etiam ex culpa testatoris. Si vero heredes sociorum quasi socii aliquid gesserint, velut ex novo consensu locus est actioni pro socio. Lege et adnotationem ad cap. 37. dicentem: in quo non cum bona fide versatus est circa res communes. Quae nam igitur differentia est? Quod socius quidem conventus notatur: heres autem actione pro socio condemnatus non notatur, quia socii heres non suo nomine, sed hereditario nomine convenitur, ut lib. 3. Digestorum, tit. 2. dig. 6. Ulpianus ait, cuius est propositum thema. Lege et lib. 28. tit. 4. cap. 25. them. ult. quod dicit: si nova. Quaere lib. 12. tit. 1. cap. 36. et Stephani adnotationem, et cap. 40. 63. them. 7. et huius libri tit. 3. cap. ult. et eius postremam adnotationem.

Enantiophanis. Lege lib. 17. tit. 2. dig. 40. sive lib. 12. tit. 1. cap. 44. et 35. et 37. et eorum Antiquos, et 38. et 60. Quaere et tituli superioris cap. ult.

Damnatus contrario iudicio¹⁵⁾ non notatur. L. 6. §. 7. D. III. 2.

15) damnatus contrario iudicio] In contrariis actionibus damnatus non notatur. Nam mota contraria actione non de perfidia rei quaeritur, sed de calculo, qui fere in iudicio dirimitur. Contraria tamen mandati, quae a fideiussore intenditur, infamiam irrogat, quoniam perfidia eius, pro quo fideiussit, accusat. Nam revera perfidia est, fideiussorem decipi.

Cyrilli. Contrariae actiones infamiam non irrogant.

r) Fabr. οὔτε. rr) Hoc est: tutelae onus aliis, non heredi imponendum esse. s) Fabr. in marg. Sic ms.

Τὸ Ἀνωμόμιον. Ἐξέλε τὴν μονάτι κοντραρίαν, ὡς διγ. ζ'. ζήτει καὶ βιβ. κβ'. τι. ε'. κεφ. ε'. καὶ τὴν ἐκὲ παραγραφὴν τοῦ Στεφάνου. [Sch. k. II. 620.]

L. 7. D. III. 2. ζ'. Ἐπὶ τῶν¹⁾ συναλλαγματίων ἀτιμοποιῶν ἀγωγῶν ὁ καταδικασθεὶς, οὐ μὴν ὁ συμφωνήσας, ἀτιμοῦται.

Ἐπὶ τῶν συναλλαγματίων] Ἐπὶ τῶν ἀπὸ συναλλαγματίων ἀτιμοποιῶν ἀγωγῶν τὸ πακτον οὐκ ἀτιμοῖ. καὶ αὕτη ἐστὶ διαφορά πρὸς τὰς ἐξ ἀμαρτημάτων καὶ τὰς ἀπὸ συναλλαγματίων ἀτιμοποιούς. ἐπὶ γὰρ τῶν ἀμαρτημάτων ὁ πακτεῖσας ἀτιμοῦται· ἐπὶ δὲ τῶν ἀπὸ συναλλαγματίων μόνῃ καταδικᾶται τὴν ἀτιμίαν ἐπάγει· ἐπειδὴ οὐχ οὕτως ἐστὶν αἰσχρὸν τὸ πακτον ἐπὶ τῶν²⁾ συναλλαγματίων ἀγωγῶν, ὡς ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω, τοῦτ' ἐστὶν, ἐπὶ τῆς³⁾ φούρτι, βί βορόρουμ ὑπατόρουμ, ἰνουριόρουμ, καὶ τῆς δὲ δόλω. ζήτει τι. γ'. κεφ. ιζ'. καὶ ἰνστιτουτιῶν δ. τι. ις'. περὶ τὸ τέλος. [Sch. l. II. 620.]

L. 8. D. eod. η'. Οὐλπ.⁴⁾ Ὁ γυνὸς τὸν γαμβρὸν τελευτήσαι, οὐ μὴν ὁ ἀγνοήσας, ἀτιμοῦται. ὁ δὲ πένθιμος χρόνος συναπτός ἐστι, καὶ τρέχει τοῖς ἀγνοοῦσιν. ὅθεν ἢ μετὰ τὴν αὐτοῦ συμπλήρωσιν ἐγνωκῖα τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός, ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ καὶ λαμβάνει καὶ ἀποτίθεται τὰ πένθιμα.

ὁ γυνὸς τὸν γαμβρὸν τελευτήσαι] Λέγει ὁ προέτιω· ἐάν τοῦ γαμβροῦ τελευτήσαντος ὁ τῆς κόρης πατὴρ εἰδὼς αὐτὸν τελευτήσαντα, κατεγγήσει τὴν θυγατέρα ἐντός τοῦ πένθιμου χρόνου, ἀτιμοῦται. καλῶς προσέθηκε τό, εἰδὼς αὐτὸν τελευτήσαντα, ἐπεὶ καὶ ἐξ ἀγνοίας ἤμελλεν ἀτιμοῦσθαι, καίτοι πανταχοῦ τῆς ἀγνοίας ἐπιδεχομένης συγγνωμῆν⁵⁾. ζήτει τι. γ'. κεφ. ιδ'. καὶ ἐν αὐτῷ παραγραφῆν. ζήτει κεφ. α'. ἐν ἐκείνῳ γὰρ τὴν εἰδῶσιν ἐπιζητεῖται. [Sch. m. II. 620.]

ὁ δὲ πένθιμος χρόνος] Ἐπειδὴ, φησὶν, ὁ ἐνιαυτός, ἐν ᾧ ὀφείλει τὸν ἀνδρα τελευτήσαντα πενθεῖν ἢ γυνή, κοπινοῦός ἐστι, τοῦτ' ἐστὶν, καὶ τοῖς ἀγνοοῦσι πέφυκε τρέχειν ἅμα τῇ τελευτῇ τοῦ ἀνδρός, ἐάν τις τοῦ ἐνιαυτοῦ παρελθόντος ἀγνοία τοῦ, οὐ οὐ παρελθῆεν ὁ τοῦ πένθους καιρός, μάθοι, οὐ ἐτελεύτησεν ὁ ταύτης ἀνὴρ, δύναται μηδὲν ἔτιρον περιμενεῖν καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ποιῆσαι τῷ τελευτήσαντι τὰ νομιζόμενα, καὶ συναφθῆναι πρὸς γάμον ἕτερω. καὶ σημειώσαι, ὅτι, κἂν ὁ τοῦ πένθους παρελθῆεν καιρός, καὶ οὕτως ὀφείλει τὰ νομιζόμενα τῷ τελευτήσαντι ποιεῖν ἢ γυνή κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἀφ' ἧς ἐγνωκε τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός, καὶ οὐ κεκάλυται λοιπὸν ἕτερω πρὸς γάμον συναπτεσθαι, εἰ καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν βούλεται τοῦτο ποιεῖν. [Sch. n. II. 620. sq.]

Ἰωάννου. Τὴν τιμωρίαν τῶν εἰσῶ τοῦ πένθιμου χρόνου γαμοῦντων μονάταις βιβ. κη'. τι. ιδ'. ἀνύγνωθι καὶ τὸν ιε'. τι. τοῦ αὐτοῦ βιβ. κεφ. β'. περὶ τῆς μὴ νομίμως γαμηθείσης εἰσῶ τοῦ πένθιμου, ἀλλὰ μοιχευώσης. [Sch. n. II. 621.]

Τοῦ Ἐναντιοφραοῦς. Καίτοι φησὶν βιβ. β'. τοῦ κώδικος τι. ια'. διατ. ιε'. ἦτοι τι. γ'. τοῦ παρόντος βιβ. ὅτι συγχωρεῖται τῇ χήρᾳ τὸ στυγνότερον σχῆμα, οὐ μὴν καὶ ὁ γάμος εἰσῶ τοῦ πένθιμου χρόνου. [Sch. n. II. 621.]

L. 9. D. eod. θ'. Παυλ.⁶⁾ Ὁ ἀνὴρ οὐ πενθεῖ τὴν γαμετήν, οὔτε ἢ μνηστὴ τὸν μνηστῆρα.

ὁ ἀνὴρ οὐ πενθεῖ] Οὐκ ἀναγκάζονται οἱ ἀνδρες τὰς ἑαυτῶν πενθεῖν γαμετάς· ἀλλ' οἷός ἐστι τὸ πένθος τοῦ μνηστευσάμενου· τοῦτ' ἐστὶν, ἢ μὲν γαμετὴ τελευτήσαντα τὸν ἀνδρα πενθεῖν ἀναγκάζεται· οὐκ ἐστὶ δὲ ὁ ἀνὴρ τελευτήσαντα τὴν γαμετήν, οὐδὲ τὸν μνηστευσάμενον ἢ μνηστευθεῖσαι. ζήτει βιβ. κη'. τι. ιδ'. κεφ. α'. περὶ τὴν ἄρχην, καὶ βιβ. με'. τι. α'. κεφ. λζ'. [Sch. o. II. 621.]

Θέσ, ἐν ᾧ ἢ ἢ μνηστῆρα οὐκ ἰσοδυναμεῖ τῷ γάμῳ. [Sch. o. II. 621.]

Innominati. Excipias actionem mandati contrariam, ut dig. 6. Quare et lib. 22. tit. 6. cap. 5. et ibi Stephani adnotationem.

VII. In actionibus famosis¹⁾ ex contractibus damnatus, non etiam pactus, notatur.

1) in actionibus famosis] In actionibus famosis ex contractibus pactum infamiam non irrogat. Et haec est differentia inter actiones famosas, quae ex delictis et quae ex contractibus descendunt. In delictis enim pactus notatur: in his autem, quae ex contractibus proficiscuntur, sola condemnatio infamiam irrogat: quoniam in actionibus ex contractibus non tam turpis est pactio, quam in superioribus, id est, furti actione, vi bonorum raptorum, iniuriarum et de dolo. Quare tit. 3. cap. 17. et Institut. 4. tit. 16. circa finem.

VIII. Ulp. Qui generum mortuum esse scivit¹⁾, non etiam qui ignoravit, notatur. Tempus autem luctus²⁾ continuum est, et ignorantibus currit. Unde, quae post expletum tempus luctus mortem viri cognovit, eadem die et sumit lugubria, et deponit.

1) qui generum mortuum esse scivit] Ait Praetor: Si genero mortuo pater puellae, cum eum mortuum esse sciret, intra tempus luctus filiam desponderit, notatur. Recte adiecit, cum eum mortuum esse sciret: alioquin futurum erat, ut ex ignorantia notaretur, licet ubique ignorantiam veniam mereatur. Quare tit. 3. cap. 14. et ad hoc adnotationem. Quare cap. 1. Ibi enim scientiam desiderat.

2) tempus autem luctus] Quoniam, inquit, annus, quo mulier virum mortuum elugere debet, continuus est, id est, ignorantibus etiam currit statim a morte viri, si qua mulier anno praeterlapso, cum ignoraret, tempus luctus praeteriisse, cognoverit, virum esse mortuum, potest nihil aliud expectans eadem die mortuo iusta facere, et cum altero matrimonium contrahere. Et nota, licet tempus luctus praeterierit, mulierem tamen mortuo iusta facere debere eadem die, qua mortem viri cognovit, nec prohiberi, quominus alteri connubio se iungat, licet eadem die id facere velit.

Ioannis. Poenam earum, quae intra tempus luctus nubunt, discis lib. 28. tit. 14. Lege et tit. 15. eiusdem libri, cap. 2. de ea, quae intra tempus luctus non iustas nuptias contraxit, sed stupro se polluit.

Enantiophanis. Atqui dicit lib. 2. Cod. tit. II. const. 15. sive tit. 3. huius libri, tristiore habitum viduae remitti, non etiam nuptias intra tempus luctus.

IX. Paul. Vir uxorem non luget¹⁾, nec sponsa sponsum.

1) vir uxorem non luget] Viri uxores suas lugere non compelluntur. Sed et sponsi nullus luctus est: id est, uxor quidem maritum mortuum lugere compellitur: nec vero vir mortuam uxorem, nec sponsum sponsa. Quare lib. 28. tit. 14. cap. 1. circa initium, et lib. 45. tit. 1. cap. 37.

Pone, cum sponsalia eiusdem potestatis cum nuptiis non sunt.

1) Suppleam ex vel ἀπό. 2) Deest ex vel ἀπό. 3) Lego τῆς. Fabr. τῆ. 4) Paulo aliter posteriorem partem L. 8. exhibet Harm. IV. 7. §. 4. 5) Sic lego. Fabr. συγγνώμης. 6) L. 9. exhibetur totidem verbis in Syu. p. 230.

ι. Ἰδεμ. Κατὰ *) κέλευσιν βασιλέως δύναται ἢ γυνὴ ἐν τῷ πενθίμῳ χρόνῳ γαμεῖν. ἢ πενθοῦσα καλῶς μνηστεύεται.

κατὰ κέλευσιν βασιλέως] Αἰτούσα μὲν βασιλέα δύναται ἢ γυνή, καὶ μὴ παραδραμόντος τοῦ ὀρισθέντος τῷ πένθει καιροῦ, συνάπτεσθαι πρὸς γάμον δευτέρῳ ἀνδρὶ. μνηστεύεσθαι δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον οὐ κεκοιλύται, κἂν μὴ αἰτεῖ βασιλέα. [Sch. p. II. 621.]

ἐν τῷ πενθίμῳ χρόνῳ] Ἐὰ μὲν οὐκ ἔχει παῖδας. εἰ γὰρ ἔχει, οὐ καλῶς γαμεῖ, εἰ μὴ ὡς φησιν βιβ. κή. τι. ιδ. καὶ βιβ. με. τι. α. κερ. λς. λς. [Sch. q. II. 621.]

ια. γ) Οὐλπ. Τὸ πένθος τῶν γονέων καὶ τῶν παίδων οὐκ ἐμποδίζει τῷ γάμῳ. εἰ καὶ τοιοῦτός ἐστιν ὁ ἀνὴρ, ὥστε μὴ πενθεῖσθαι, ὡς 2) ὁ αὐτόμολος καὶ ὁ κατακριθεὶς ἐπὶ τυραννίδι, καὶ ὁ προδότης κατακριθεὶς, καὶ ὁ ἐπιγυρόμενος 3), καὶ ὁ χεῖρας ἐπιβαλὼν ἑαυτῷ, μὴ μίσει τῆς ζωῆς, ἀλλὰ κατῆ συνειδήσει 4), ὁμῶς διὰ τὴν ἀνίχνυσιν τῆς γονῆς ἢ πρὸ τοῦ πενθίμου γαμοῦσα ἀπιμῶνται, καὶ ὁ ἐν εἰδήσει ἀγαγόμενος αὐτήν. ἢ δὲ τοῦ φάκτου ἀγνοία, οὐ μὴν ἢ τοῦ νόμου συγγινώσκειται. ἢ δὲ 5) τεκοῦσα ἐν τῷ πενθίμῳ 6), παραχρῆμα 7) δύναται γαμεῖν 8), ὁ ὑπεξούσιος κέλευσει τοῦ παιρὸς ἀγαγόμενος τὴν πενθοῦσαν συγγινώσκειται· ὁ δὲ πατὴρ ἀπιμῶνται.

τὸ πένθος τῶν γονέων] Ἦ μὲν τοῦ ἀνδρὸς τελευτή, ἢ μὲν μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν ἐνιαυτοῦ παραδραμόντος, ἐμποδίζει τῇ γενομένῃ αὐτῷ γαμῆτι συνάπτεσθαι πρὸς γάμον ἕτερον, πλὴν εἰ μὴ αἴτησι, καθά εἴρηται 9), βασιλέα. τὸ δὲ τῶν παίδων καὶ τῶν γονέων πένθος οὐκ ἐμποδίζει τοῖς γάμοις, τοῦτ' ἐστίν, εἰ τελευτᾷ παῖς, δύναται ἢ τοῦτον μήτηρ μὴ περιμείνωσα ἐνιαυτὸν συνάπτεσθαι πρὸς γάμον τινί. καὶ πάλιν εἰ τελευτᾷ πατὴρ, ἢ ἕτερός τις τῶν ἀνιόντων, δύναται ἢ τοῦτου θυγατρὸς γάμῳ προσομιλεῖν μὴ περιμείνωσα χρόνον τινά. [Sch. r. II. 621.]

εἰ καὶ τοιοῦτός ἐστιν ὁ ἀνὴρ] Ἐὶ καὶ τοιοῦτος ἦν ὁ τελευτήσας ἀνὴρ, ὃν οὐκ ἀνάγκη εἶχε πενθεῖν ἢ γυνή, καὶ οὕτως ἐμποδίζεται πρὸς γάμον ἕτερον συνάπτεσθαι μὴ μὲν ἐνιαυτοῦ παραδραμόντος. τὸν γὰρ γάμον τῆς τοῦ τελευτήσαντος γαμῆτις διὰ τὴν τοῦ αἵματος ἦτοι τὴν τῆς γονῆς σύγχυσιν ὁ προῖτος ἐκόλλησεν ἐντός τοῦ ὀρισμένου τῷ πένθει γενέσθαι χρόνον· τοσοῦτον, ὅτι εἰ συμβῆ τὴν γυναῖκα μετὰ τὸ τελευτᾶν τῶν ἀνδρῶν τεκεῖν, οὐ καλῶς αὐτὴν γαμείσθαι, κἂν μήτω 10) παρέδραμεν ὁ τοῦ πένθους καιρὸς, ὡς φησιν ὁ Προμπίωνος. σημειώσεται αὐτό. εἰσὶ δὲ οἱ ἀνδρες, οὓς τελευτήσαντας οὐκ ἀναγκάζονται αἱ γυναῖκες πενθεῖν, οὗτοι· ὁ πρὸς τοὺς πολεμίους αὐτομολήσας, καὶ ὁ κατακριθεὶς ἐπὶ τυραννίδι· ἀλλ' οὗτοι ὁ ἀπαγόμενος ὀφείλει πενθεῖσθαι· οὗτοι οἱ χεῖρας ἑαυτοῖς ἐπιβαλοῦντες, τοῦτέστιν, οἱ ἀπογοησιαμένοι ἑαυτοῖς διὰ ξίφους ἢ ἕτερον τινὸς ἑαυτοῦς ἀνελόντες· μάλιστα μάλιστα κωνοκονεῖται, τοῦτέστι, τὴν ἐπιχειρήσαντα φεύγοντες τιμωρίαν τοῦτο πεποιθήσασιν, καὶ οὐ πρὸς ἀπέχθειαν τοῦ βίου, τυχόν τὴν ἐπιχειρήσαντα νόσον οὐ φέροντες. φησὶ δὲ καὶ ὁ Μικροκελλὸς ἐν τῷ ζ'. τῶν δὲ ἰουδαίων βιβ. τι. παρατελεῖται διγ. λε'. οὐ οὐδὲ τῆς οἰκείας πατρίδος οἱ προδότες εἰώθησαν πενθεῖσθαι. εἰ καὶ τὰ μάλιστα δὲ πενθεῖν οὐκ ἀναγκάζεται τὸν τοιοῦτον ἀνδρα ἢ γυνή, ὁμῶς ἕτερον γαμουμένη γίνεται ἄτιμος, εἰ μὴ παρέλθῃ ὁ τοῦ πένθους καιρὸς, ἢ μήτω παρελθόντος αὐτοῦ τέκοι, ἢ ἐδεήθη τὸν βασιλέα. ἀπιμῶνται

X. Idem. Iussu Principis 1) mulier luctus tempore 2) nubere potest. Quae luget, recte sponsalia contrahit. L. 10. D. III. 2.

1) iussu Principis] Mulier, si id a Principe impetraverit, etiam tempore luctui praestituto nondum praeterlapso, secundo marito iungi matrimonio potest. Sponsalia autem intra id tempus contrahere non prohibetur, licet a Principe non impetraverit.

2) luctus tempore] Si quidem liberos non habeat. Si enim habeat, non recte nubit, nisi secundum observationem lib. 28. tit. 14. et lib. 45. tit. 1. cap. 36. 37.

XI. Ulpian. Luctus parentum 1) et liberorum impedimento nuptiis non est. Etsi talis sit maritus 2), quem lugeri non oportet, ut transfuga et tyrannidis damnatus, et proditor damnatus 3), et qui se suspendit, et qui manus sibi intulit, non taedio vitae, sed mala conscientia, tamen propter confusionem sanguinis, quae intra tempus luctus nupsit, notatur, et qui sciens eam duxit. Facti autem ignorantia, non iuris excusatur. Quae autem intra tempus luctus peperit, statim nubere potest 4). Filiofamilias 5), qui iussu patris lugentem duxit, ignoscitur: pater autem notatur. L. 11. D. eod.

1) luctus parentum] Mors quidem viri, anno post mortem eius nondum praeterlapso, impedit, quominus quae uxor eius fuit, alii matrimonio se iungat, nisi, ut dictum est, id a Principe impetraverit. Liberorum autem et parentum luctus nuptiis impedimento non est, id est, si filius mortuus sit, mater eius non expectato anno nubere alicui potest. Et vice versa si pater decesserit, vel quis alius adscendentium, potest eius filia non expectato certo tempore nubere.

2) etsi talis sit maritus] Etsi talis sit maritus defunctus, quem mulier lugere necesse non habeat, sic quoque nondum praeterlapso anno alteri nubere prohibetur. Nuptias enim uxoris defuncti propter sanguinis sive prolis confusionem Praetor intra tempus luctui praestitutum prohibuit: adeo, ut si mulier post mortem viri partum ediderit, eam nubere non prohibeat, licet tempus luctus nondum praeterierit, ut ait Pomponius. Nota illud. Viri autem, quos mortuos uxores lugere non compelluntur, hi sunt: qui ad hostes transfugerunt, et tyrannidis damnatus: sed nec qui se suspendit, lugeri debet: nec qui manus sibi intulerunt, hoc est, qui gladio vel alio quodam se interemerunt: mala tamen conscientia, id est, qui hoc fecerunt, ut imminentem poenam effugerent, non taedio vitae, puta morbi ipsis imminentis impatientes. Dicit autem etiam Marcellus lib. 7. de iudiciis, tit. penult. dig. 35. nec patriae suae proditores lugeri solere. Quamvis autem talem virum lugere uxor non compellatur, tamen, si alteri nupsit, infamis efficitur, nisi tempus luctus praeterierit, vel eo nondum praeterlapso partum ediderit, vel Principi preces obtulerit. Notatur autem non solum ipsa, sed et qui sciens eam duxit, secundum observationem in dig. 1. dictam. Nota, quod dixi, sciens.

a) L. 10. legitur in Syn. p. 230. Initium usque ad γαμῆν exhibet Balsamon ad Phot. Tit. XIII. cap. 2. in Voelli Bibl. Iur. Can. T. II. p. 1078. Harm. IV. 7. §. 6. et aliis verbis Matthaenus Monachus in Leuncl. Iur. Gr. Rom. T. I. p. 489. 496. Pro γαμῆν Matth. Mon. apud Leuncl. I. I. p. 496. et Blastares Syntagm. Alphab. lit. Γ. cap. 4. in Beveregii Synod. T. II. P. II. p. 63. qui initium exhibet, habent, δεύτερον νυμφῶν ἑαυτῇ ἐπεισάγειν. Aliis verbis legitur posterior pars apud Harm. IV. I. §. 21. γ) L. II. exhibetur inde a verbis εἰ καὶ τοιοῦτος usque ad finem in Syn. p. 230. Initium paulo aliis verbis legitur apud Harm. IV. 4. §. 13. et Matthaenus Monach. in Leuncl. Iur. Gr. Rom. T. I. p. 493. et 495. et apud Blastar. Syntagm. Alphab. lit. Γ. cap. 2. in Beveregii Synod. T. II. P. II. p. 61. z) ὡς deest in Syn. a) Syn. ἀπαγόμενος omisso articulo ὁ. b) Syn. καὶ ἢ συνήθεια. Leuncl. in marg. κατῆ συνειδήσει. c) Verba ἢ δὲ τεκοῦσα — γαμῆν leguntur bis in Syn. p. 230. apud Balsam. ad Phot. Tit. XIII. cap. 2. in Voelli Bibl. Iur. Can. T. II. p. 1078. et Harm. IV. G. §. 35. et Matth. Monach. in Leuncl. Iur. Gr. Rom. T. I. p. 496. et apud Blast. I. I. cap. 4. in Beveregii Synod. I. I. p. 63. d) Blast. addit χρόνον. e) Bals. παρὰ τινά. f) Matth. Blast. γαμηθῆναι. ff) Fabr. καθ' εἴρηται. g) Sic lego. Fabr. μήπου.

δὲ οὐ μόνον αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ ὁ ταύτην ἐν εἰδήσει λαβῶν κατὰ τὴν εἰρημένην ἐν τῷ α'. διγ. παρατηρήσιν. βλέπε, πῶς εἶπον, ἐν εἰδήσει. ὁ γὰρ ἀγνοῖα τοῦ γάμου παραδοξαμεν τῇ τοιαύτῃ συζευχθεὶς οὐκ ἀτιμοῦται' ἐπειδὴ φάσκον καὶ οὐ νόμον ἠγνόησε. νόμον δὲ ἐστὶν ἀγνοεῖν, τὸ εἰδέναι, ὅτι οὕτω παρῆλθεν ὁ ἐνιαυτός, καὶ νομίσαι, ὅτι ἀνέγκλητος ἐστὶ πρὸς τὴν τοιαύτην συνάρπεια. [Sch. s. II. 621. sq.]

καὶ ὁ προδότης κατακρίθεις]. Εὐλόγως ὁ παῖς τὸν προδότην πατέρα, καὶ ὁ πατήρ τὸν προδότην υἱὸν ἀναγεί, καὶ ἐπάθλων ἀξιοῦται, ὡς βιβ. ια'. tit. ζ'. κεφ. λε'. ἦτοι βιβ. νθ'. tit. α'. φησὶ βιβ. ζ'. tit. να'. κεφ. λη'. οἱ αὐτομόλοιοι καὶ οἱ τὰς ἡμῶν βουλὰς τοῖς πολέμοις ἀπαγγέλλοντες καλοῦνται, ἢ φουαρίζονται. καὶ βιβ. αὐτοῦ tit. λθ'. κεφ. γ'. θεματι τελευταίῳ' ὁποῦδήποτε τοὺς αὐτομόλους εὐρίσκομεν, ἔξεστιν ὡς πολέμοις φονεῖν. [Sch. t. II. 622.]

παρὰ τοῦ ἡμῶν δύνανται γαμεῖν] Τοῦ Νικαέως. Ἐν ᾧ ἀνήρ ἢ τῶν μὴ πενθουμένων' περὶ τούτων γὰρ τὸ νόμον διδάσκει' καὶ ἀναγνώθῃ καὶ τὸν Παλαιόν. εἰ γὰρ τῶν πενθουμένων ἢ, τὸν ἐνιαυτὸν ὅλον ἀναμένει, κἂν ἐντὸς αὐτοῦ τέκη, τοῦτο μὲν καὶ διὰ τὴν τῆς γονῆς σύγγουσι, τοῦτο δὲ καὶ διὰ τὴν τιμὴν τοῦ ἀνδρός. ζῆτει καὶ βιβ. κη'. tit. ιδ'. κεφ. α'. καὶ βιβ. ε'. τοῦ κώδικος tit. θ'. κεφ. α'. καὶ τοῦ παρόντος βιβ. tit. γ'. κεφ. ιδ'. καὶ τὴν ἐκεῖ τοῦ Θαλελαίου παραγραφήν. καὶ βιβ. κη'. tit. ζ'. κεφ. γ'. οὐ ἢ ἀρχή' ἐκεῖνο δὲ παραφυλάττεται. [Sch. u. II. 622. sq.]

ὁ ὑπεξούσιος] Ἐάν τις κατὰ κέλευσιν τοῦ ἔχοντος αὐτὸν ὑπεξούσιον τῇ τοιαύτῃ συναφθῇ γυναικί, αὐτὸς μὲν ἐξουσιουεῖται, ὁ δὲ ἀνασχομενος, ἦτοι ἔχων αὐτὸν ὑπεξούσιον, καὶ τῷ τοιοῦτῳ γάμῳ τὴν οἰκίαν προσεγγωσθήσας συναινέσων ἦτοι προαίρεσιν, ἀτιμοῦται. ὁρθῶς τούτων ἐκείνη. καὶ ὁ πεισθεὶς γὰρ τῷ ἔχοντι αὐτὸν ὑπεξούσιον ἀξίος ἐστὶ συγγνώμης, καὶ ὁ ἀνασχομενος ἀτιμοῦται δικαίως, δι' ὃν κωλύσθαι δυνάμενος οὐκ ἐκώλυσεν. ἕτερον ἐστὶν ἐπὶ τοῦ λαβόντος τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπιτροπείαν. τότε γὰρ καὶ ὁ πατήρ συναίνεσας καὶ αὐτὸς ὁ συναφθεὶς υἱὸς ἀτιμοῦται, ὡς ὁ Παῦλος φησὶν ἐν τῷ δὲ σπονδαλίβου μονοβιβλίῳ tit. β'. πρὸς τῷ τέλει τοῦ ζς'. διγ. [Sch. x. II. 623.]

Τοῦ Νικαέως. Ὁ γὰρ ὑπεξούσιος πειθαρχῶν τῷ πατρὶ ἢ τῷ δεσποτῇ οὐ δοκεῖ θέλειν, ὡς φησὶ κεφ. δ'. τοῦ γ'. tit. τοῦ β'. βιβ. καὶ μὴ μοι εἴπῃς, οἱ, ἐάν γένηται αὐτεξούσιος, καὶ μὴ ἀποπέμψῃται τὴν ζευχθεῖσαν αὐτῷ, ὀφείλει λοιπὸν γίνεσθαι ἀτιμος, ὡς λυθεὶς τῆς ὑπεξουσιότητος, ἦτις καὶ μὴ θέλοντα αὐτὸν ἀνέπειθε πειθαρχεῖν τῷ πατρὶ. ἐγὼ γὰρ σοι, ὅτι τοῦτο περιτολόγον τυγχάνει' ὁ γὰρ νόμος τῆ τοῦ γάμου ἀρχὴ προσέχει ἐπὶ τοῦ παρόντος' καὶ ὄχιον ἐκ τοῦ ιγ'. κεφ. ἐκεῖ γὰρ, διότι μὴ κατ' ἀρχὴν ὁμονόησεν ὁ πατήρ, οὐκ ἀτιμοῦται. ἀπαξ γοῦν συστάτος τοῦ γάμου, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ἄνευ αἰτίας εὐλόγως στείλαι διαζύγιον' εἰ δὲ τοῦτο ποιήσει, τιμωρεῖται. ὅτι δὲ συνίσταται γάμος ὁ πρὸς τὴν ἐντὸς τοῦ πενθίμου χρόνον γαμοῦσαν συναλλαττόμενος, παρίσθησι σαφῶς ἢ νεαῶς ἢ γεμῆν ἐν τῷ ιδ'. tit. τοῦ κη'. βιβ. ἐκεῖνη γὰρ, εἰ τὸν πρὸς αὐτὴν γάμον ἀσύστατον ἦδει, οὐκ ἂν συνέχωρε τῇ δευτερογαμοῦσιν πρὸ τοῦ πενθίμου ἐπιδιδόναί προῖκα τῷ ταύτῃ γαμοῖντι, οὐδὲ τὸ μέτρον τῆς προικὸς καὶ διαζύγειτο' ἀλλ' ὡς τούτων εἰδίδια συνιστάμενος, ἀτιμία τε ταύτην καθυποβύλλει, καὶ ἄλλαις ποιναῖς ταῖς δηλοῦμαι ἐκεῖνος' πρὸς δὲ καὶ τῷ μὴ δύνασθαι περιπέτω τῆς τρίτης μοῖρας τῆς οἰκίας περιουσίας δίδοναι προῖκα, τιμωροῦσα κἂν ταύτῃ ταύτην' πάντως γὰρ ἢ ὀλίγην δίδουσα προῖκα, καὶ ὀλίγην λαμβάνει προγαμιαίαν δωρεάν. [Sch. x. II. 623.]

L. 12. ιβ'. Παυλ. ^{h)} Κἂν μετὰ τὸ γινέσθαι αὐτὸν αὐτ-
D. III. 2. ἐξούσιον μένη ἔχων αὐτήν, οὐκ ἀτιμοῦται.

κἂν μετὰ τὸ γενέσθαι] Τὸ πλέον ὁ Παῦλος φησὶν, ὅτι ὁ κατὰ κέλευσιν πατὴρ τῆ πενθούσῃ συναφθεὶς γαμετῇ οὐκ ἀτιμοῦται, κἂν τὰ μάλιστα μετὰ τὸ ἐξελεῖν τῆς τοῦ πατρὸς ὑπεξουσιότητος ἐπιμείνῃ τῷ πρὸς τὴν τοιαύτην γαμοῦσιν στέφας συνοικισίῳ. [Sch. y. II. 624.]

L. 13. pr. ιγ'. Οὐλπ. ⁱ⁾ Εἰ δὲ ^{k)} μὴ κατ' ἀρχὴν ^{l)} ὁ πατήρ
D. eod. γνή, ἀλλ' ἔσπερον ἀποδέξεται τὸν γάμον, οὐκ ἀτιμοῦται.

Nam qui ignorans, tempus nondum praeteriisse, tali se iunxit, non notatur: quia factum, non ius ignoravit. Legem autem ignorat, qui scit, annum nondum transactum, et putat, licitum esse cum tali connubium.

3) et proditor damnatus] Merito filius patrem proditorem, et pater filium proditorem occidit, et praemiis dignus habetur, ut lib. II. tit. 7. cap. 35. sive lib. 59. tit. 1. Lib. 60. tit. 51. cap. 38. dicitur: Transfugae et ii, qui consilia nostra hostibus renuntiant, comburuntur, vel furca suspenduntur. Et libri eiusdem tit. 39. cap. 3. them. ult. dicitur: Ubicumque transfugas invenerimus, occidere eos ut hostes licet.

4) statim nubere potest] Nicaei. Si maritus talis esset, quem lugeri non oporteret: de his enim textus loquitur: et lege etiam Antiquum. Nam si ad eos pertinebat, quos lugeri oportebat, integrum annum expectat, licet intra annum partum ediderit, cum propter confusionem sanguinis, tum propter reverentiam mariti. Quare et lib. 28. tit. 14. cap. 1. et lib. 5. Codicis, tit. 9. cap. 1. et huius libri tit. 3. cap. 14. et ibi Thalelaei adnotationem: et lib. 28. tit. 7. cap. 3. cuius initium: Illud autem observatur.

5) filiofamilias] Si quis iussu eius, in cuius potestate est, talem uxorem duxerit, ipse quidem excusatur, qui autem passus est, sive qui in potestate eum habet, et eiusmodi nuptiis consensum suum sive voluntatem accommodavit, notatur. Utrumque recte. Nam et qui obtemperavit ei, in cuius potestate est, venia dignus est, et qui passus est, merito notatur, quod cum prohibere posset, non prohibuit. Aliud est in eo, qui eam duxit, cuius tutelam pater gesserat. Tunc enim et pater, qui consensit, et filius, qui eam duxit, notatur, ut ait Paulus in libro singulari *de sponsalibus* tit. 2. circa finem dig. 66.

Nicaei. Nam qui in alterius potestate est, obtemperans patri vel domino, velle non creditur, ut ait cap. 4. tit. 3. lib. 2. Nec mihi dixeris, si sui iuris fiat, nec sibi iunctam dimittat, notari eum debere, quasi liberatum patria potestate, quae ipsum etiam nolentem compulit obtemperare patri. Dico enim, hunc sermonem supervacaneum esse: lex enim in hoc casu initium matrimonii spectat: quod manifestum est ex cap. 13. Ibi enim, quia pater ab initio non consensit, non notatur. Semel igitur contracto matrimonio filius sine iusta causa repudium mittere non potest: si vero hoc fecerit, punitur. Nuptias autem contractas cum ea, quae intra tempus luctus nubit, probat evidenter Novella posita in tit. 14. lib. 28. Illa enim, si scivisset, nuptias cum ea contractas non consistere, nunquam permisisset ei, quae intra annum lugubrem iterum nubit, dotem dare ei, qui eam duceret, nec modum dotis definivisset: sed cum non ignoraret, nuptias consistere, infamiae eam aliisque poenis ibi commemoratis subiecit: praeter id autem, quod ultra tertiam partem bonorum suorum dotem dare non possit, in hoc etiam eam puniens: nam quae minorem dotem dat, etiam minorem propter nuptias donationem recipit.

XII. Paul. Quamvis liberatus potestate ¹⁾ patria eam retinuerit, non notatur.

1) quamvis liberatus potestate] Plus dicit Paulus, eum, qui iussu patris eam, quae luget, duxit, non notari, licet, postquam exiit e potestate patris, in matrimonio cum tali uxore lubenter permanserit.

XIII. Ulp. Quodsi pater ab initio ¹⁾ nuptias non cognoverit, sed postea ratas habuerit ²⁾, non notatur.

h) L. 12 legitur in Syn. p. 230. i) L. 13. pr. legitur in Syn. p. 230. k) δὲ in Syn. deest. l) Syn. κατ' ἀρχάς.

εἰ δὲ μὴ κατ' ἀρχὴν] Τί οὖν φησὶν ὁ Οὐλπιανός, εἴαν ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐ συνήνεσεν ὁ πατήρ, καὶ ταύτην μὴ εἰδώς τοιαύτην οὖσαν, μετὰ ταῦτα δὲ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ συναφθέντος συνήνεσε, καὶ ταύτην γνούς, ὅτι τοιαύτη ἐστὶ; λέγει ὁ Οὐλπιανός, οὐκ ἀτιμοῦται. τῆ γὰρ ἀρχῇ τοῦ γάμου προσέχει ὁ πατήρ· ἐν ἀρχῇ δὲ οὐ συνήνεσεν ὁ πατήρ. [Sch. z. II. 624.]

Τοῦ Ἀνονύμου. Εἰ δὲ τις τὴν παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κηδεμονευθεῖσαν κατὰ γνώμην αὐτοῦ ἀγγήγῃται, ἐκάτερος ἀτιμοῦται, ὡς βιβ. κγ'. tit. β'. διγ. ξξ'. ἦτοι βιβ. κη'. tit. β'. κεφ. κβ'. [Sch. z. II. 624.]

ἂ ποδ' ἐξεται] Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἴδοῦ ἐνταῦθα οὐκ ἀνακλῆται ἡ ἕταροναβιτίων, οὔτε τῶ μανδάτω ἔοικεν, ὡς βιβ. α'. tit. ιζ'. διγ. δ'. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. δ'. τοῦ κώδικος tit. κη'. διατ. ζ'. ἦτοι βιβ. ιη'. tit. δ'. κεφ. ε'. καὶ βιβ. μγ'. tit. ιζ'. διγ. α'. θεμ. η'. καὶ βιβ. μζ'. tit. γ'. διγ. ιβ'. ἦτοι βιβ. κς'. tit. ε'. κεφ. γ'. θεμ. β'. ἐξ αὐτῶν γὰρ μανθάνεις, ὅτι καὶ ἀνακλῆται, καὶ μανδάτω ἔοικεν. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. ν'. tit. ιζ'. διγ. ξ'. καὶ βιβ. ε'. tit. α'. διγ. νς'. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλα, ἐν οἷς οὐκ ἀνακλῆται, ὡς βιβ. μα'. tit. ε'. διγ. δ'. ἦτοι βιβ. ν'. tit. ε'. κεφ. δ'. καὶ βιβ. μη'. tit. ε'. διγ. ιγ'. θεμ. ε'. ἦτοι βιβ. ξ'. tit. λζ'. κεφ. ιγ'. ἀνάγνωθι βιβ. ξ'. tit. λζ'. κεφ. ιζ'. θεμ. ε'. ὅ φησιν· εἴαν τις τῆς ἰδίας γαμετῆς κατηγορησάτω βουλήγῃται περὶ μοιχείας ἀμαρτηθείσης πρὸ τοῦ γάμου, οὐ δίκαιον ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐξωτικοῦ δύναται· τυχὸν γὰρ ὑπεξουσία ἦν, καὶ ὕστερον ὁ πατήρ συνήνεσεν, ἢ παλλακὴν αὐτὴν εἶχε πρὸ τοῦτου. καὶ βιβ. κη'. tit. δ'. κεφ. κδ'. οὐ ἡ ἀρχὴ· εἴαν περὶ^m) τὰς διατάξεις ὁ ὄρχων. [Sch. a. II. 624.]

Ὁ ἄλλοτριῶν ὀνόματι δύο ποιῶν μνηστείας οὐκ ἀτιμοῦται· εἰ μὴ ἕρα ὀνόματι τοῦ ὑπεξουσιῶν αὐτοῦ. ὁ δὲ τὸν ὑπεξουσιῶν ἀνασχόμενος ποιῆσαι, αὐτὸς δοκεῖ ποιεῖν.

ὁ ἄλλοτριῶν ὀνόματι] Εἰ μὲν ὀνόματι ἐξωτικοῦ διπλᾶς τις συνεστήσατο μνηστείας, οὐκ ἀτιμοῦται. εἰ δὲ ὀνόματι τοῦ ὑπεξουσιῶν αὐτοῦ τοῦτο ἐποιεῖτο, ἀτιμοῦται. πρόδηλον δὲ, ὅτι ὁ ἀνασχόμενος τοῦ νοῦ ἢ τῆς θυγατρὸς μνηστείας συνιστῶντος ἢ συνιστώσης, δοκεῖ τρόπον τινὰ τὴν διπλῆν ταύτην μνηστείαν δι' ἑαυτοῦ πεποιρημένοι. [Sch. b. II. 624.]

οὐκ ἀτιμοῦται] Διὰ τὸ ἴσως ἐλπίζειν λυθῆναι τὴν μίαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐνταλθῆναι δευτέραν συστήσαι. [Sch. c. II. 624.]

Εἰ καὶ μὴ ἅμα τὰς δύο ποιῆσθαι μνηστείας, ὅμως μέντοι, εἴαν κατὰ τὸν αὐτὸν ἐρεθῶσι καιρόν, ἀτιμοῦται. καὶ ἡ μνηστευομένηⁿ) ἐτέρῳ καὶ ἄλλῳ^o) γαμηθεῖσα.

εἰ καὶ μὴ ἅμα] Κἂν γὰρ μὴ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἀλλ' ὅτε διπλοῦς τῆς πρώτης μὲν συνισταμένης μνηστείας ἢ τοῦ γάμου, δευτέραν μνηστείαν ἢ δευτέρον τις συνεστήσατο γάμον, οὐκ^p) ἀτιμοῦται. [Sch. d. II. 625.]

καὶ ἡ μνηστευομένη ἐτέρῳ] Ἡ ἄλλῳ μνηστευθεῖσα καὶ ἄλλῳ γαμηθεῖσα μὴπω τῆς μνηστείας διαλυθείσης, εἰ καὶ μὴ ἐκ τῶν ἡμετέρων, ὅμως ἐκ τῆς ἐνοίας τοῦ πρῶτου ἀτιμοῦται. [Sch. e. II. 625.]

Καὶ ἐνθα μὴ ἔρρωται ὁ γάμος, ἢ ἀτιμία ἐκ τῶν εἰρημένων ἐπακολουθεῖ.

ἐνθα μὴ ἔρρωται ὁ γάμος] Ἐὰν γὰρ μνηστὴν ἔχων ἢ γαμητὴν, εἴεσθαι ἀνάγκη πρὸς γάμον ἢ μνηστεύσθαι, κἂν τοιαύτη ἐστὶν ἢ κατὰ δευτέραν τάξιν μνηστὴ ἢ γαμητὴ, πρὸς ἢν ὁ γάμος ἢ κατὰ φύσιν, ἢ κατὰ νόμον κεκώλυται^q)· τυχὸν γὰρ τις ἐπίτροπος ὢν καὶ ἔχων γαμητὴν διελέχθη^r) μνηστείας ἢ γάμου τῆ ἐπιτροπυομένη ὑπ' αὐτοῦ· ἢ καὶ τις ἐτερος ἔχων γαμητὴν διελέχθη τῇ ἀδελφῇ τῇ οικίᾳ περὶ μνηστείας ἢ γάμου· κἂν τὰ μάλιστα γὰρ ὁ πρὸς τὴν δευτέραν γαμητὴν κατὰ νόμον εἴη κεκωλυμένος ἢ ἀθέμιτος, ὅμως ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ φάσκον, ἦτοι τὴν ἐπιχείρησιν τιμωρεῖται ὁ πρῶτος, ἀτιμοῦται ὁ τοῦτο πεποιηκώς, κἂν τὰ μάλιστα πρὸς τὴν δευτέραν ταύτην

1) quodsi pater ab initio] Quid ergo ait Ulpianus, si ab initio quidem pater non consenserit, neque eam talem esse sciret, post contractum autem a filio matrimonium non ignarus, talem esse, consenserit? Ulpianus ait, eum non notari. Praetor enim initium matrimonii spectat: initio autem pater non consensit.

Innominati. Si quis vero eam, quae in tutela vel cura patris fuit, voluntate eius duxerit, uterque notatur, ut lib. 23. tit. 2. dig. 66. sive lib. 28. tit. 2. cap. 22.

2) ratas habuerit] Enantiophanis. Ecce hic ratihabito non retrotrahitur, nec mandato comparatur, ut lib. 1. tit. 16. dig. 4. Lege et lib. 4. Codicis, tit. 28. const. 7. sive lib. 18. tit. 4. cap. 5. et lib. 43. tit. 16. dig. 1. them. 8. et lib. 46. tit. 3. dig. 12. sive lib. 26. tit. 5. cap. 3. them. 2. Ex his enim discis, et retrotrahi, et mandato comparari. Lege etiam lib. 50. tit. 17. dig. 60. et 152. et lib. 5. tit. 1. dig. 56. Sunt et alia, in quibus non retrotrahitur, ut lib. 41. tit. 6. dig. 4. sive lib. 50. tit. 6. cap. 4. et lib. 48. tit. 5. dig. 13. them. 5. sive lib. 60. tit. 37. cap. 13. Lege lib. 60. tit. 37. cap. 16. them. 5. quo dicitur: Si quis uxorem suam velit accusare adulterii commissi ante nuptias, non iure mariti, sed extranei potest: fortasse enim filiafamilias erat, et pater postea consensit, vel eam antea concubinam habuit. Et lib. 28. tit. 4. cap. 29. cuius initium: Si contra constitutiones Praeses provinciae.

Qui alieno nomine³) bina sponsalia constituerit, L. 13. §. 1. non notatur⁴): nisi nomine eius constituat, quem D. III. 2. in potestate habet. Qui autem eum, quem in potestate habet, constituere patitur, ipse constituere videtur.

3) qui alieno nomine] Si quis extranei nomine bina sponsalia constituerit, non notatur. Si vero nomine eius, quem quamve in potestate habet, hoc fecerit, notatur. Certum autem est, eum, qui patitur filium vel filiam sponsalia contrahere, videri quodammodo haec bina sponsalia per se constituere.

4) non notatur] Fortasse quod metueret, ne prima sponsalia solverentur, ideoque mandatum ei fuerit, ut secunda constitueret.

Etiam si bina⁵) sponsalia simul non constituerit, tamen si eodem tempore existant, notatur. Item §. 2. 2. alteri sponsa⁶), et alteri nupta.

5) etiam si bina] Licet enim non eodem die, sed quandocumque primis constitutis sponsalibus vel nuptiis, secunda sponsalia vel secundas nuptias quis constituerit, infamatur.

6) item alteri sponsa] Alii sponsa et alii nupta, nondum solutis sponsalibus, licet non ex verbis, tamen ex sententia Praetoris notatur.

Etiam cum nuptiae iure non consistant⁷), infamia ex supradictis sequitur. §. 4.

7) cum nuptiae iure non consistant] Nam si quis sponsam vel uxorem habens, aliam in matrimonium duxerit, vel cum alia sponsalia fecerit, licet ea, quam postea sibi despondit vel duxit, talis sit, quacum vel iure naturali, vel civili matrimonium prohibitum est: forte enim tutor idemque uxorem habens egit de sponsalibus vel nuptiis cum ea, cuius tutor erat: vel quis alius uxorem habens egit cum sorore sua de sponsalibus vel nuptiis: licet enim cum secunda uxore nuptiae legibus prohibita sint, aut nefariae, tamen quia factum ipsum, sive conatum Praetor punit, notatur, qui hoc

m) Fabr. in marg. ἰσ. παρό. n) Verba ἡ μνηστευομένη ἐτέρῳ καὶ ἄλλῳ γαμηθεῖσα leguntur et in Syn. p. 229. fin. et apud Harm. IV. 1. §. 8. qui addit ἀτιμοῦται. o) Harm. ἐτέρῳ. p) Fabr. in marg. Del. neg. q) Fabr. in marg. supplet: ἀτιμοῦται. r) Fabr. in marg. supplet: πρὸς. Pro δηλέχθη, quod Fabr. bis habet, lego διελέχθη.

γυναικα οὐ πρόβανεν ὁ γάμος, ὡς παράνομος, ἢ ὡς κατὰ φύσιν ἀθέμιτος. [Sch. f. II. 625.]

Τοῦτ' ἐστίν, ὅταν τῇ ἐπιτροπευομένῃ συναφθῇ ὁ γεγονὸς αὐτῇ ἐπίτροπος, ἢ ὁ ἔχων γυναῖκα ἀγογηται δευτέρω, ἢ ὁ ἔχων μηστὴν πρὸ τοῦ λύσαι τὴν πρὸς ἐκείνην μηστειαν ἀγαγηται ἐτέρω. ἐπὶ τούτων ἀπάντων δευτέρος γάμος οὐκ ἐρρωταί· καὶ μένει καὶ ὁ τὸν γάμον μὴ ἐρρωμένον πρᾶξας ἀτιμος, καὶ τὸν λογιμὸν φησὶ ὁ Παλαιός. ἐπὶ μέντοι τῆς⁸⁾ τοῦ πενήμιου ἐνιαυτοῦ δευτερογαμίας ὁ γάμος ἐρρωταί. καὶ ἀνάγνωθι βιβ. κη'. τιτ. ιδ'. κεφ. α'. ζῆτει τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου κανὼνα κη'. ὡς φησιν· ὁ ἐτέρω μνηστευθεὶσαν ἐπὶ τοῦ μνηστευομένου ζῶντος γυναῖκα ἀγαγόμενος, τῷ περὶ μοιχείας ὑποκείσθω ἐγγλήματι. [Sch. f. II. 625.]

L. 13. §. 5. Δίρετός δικαστὴς οὐ ποιεῖ ἄτιμον· ἢ γὰρ ψῆφος
D. III. 2. αὐτοῦ, ὅσον πρὸς ἀτιμίαν, οὐκ ἔσται ψῆφος.

ἀίρετός δικαστὴς οὐ ποιεῖ ἄτιμον] Μέχρι τοῦτου τὰ τοῦ προκείμενου πεπληρωμένα ἴσχυρα παρὰ τὸν νομικὸν ἔμμενθηται πλατύτερον. τὰ δὲ ἐξῆς τῶν νομικῶν εἰς ἐπεξεργασίαν, τὴν περὶ τῆς ἀτιμίας πλατύνουσα διδασκαλίαν, περὶ ἧς ὁ παρὼν τίτλος διδάσκει. ὁ παρὰ κομπρομισσάριον δικαστὴν συνελθὼν ἐπὶ ἀτιμοποιῶ ἀγωγῇ ἀπὸ συναλλαγματος (ἀγωγῆς γὰρ ἀπὸ τῶν δελκτικῶν ἐγχειρομένης, οὐ δύναιται κομπρομισσάριος διαγνώμων ὑπακούειν, ὡς ὁ Παῦλος ἐν τῷ ἐξῆς βιβ. τιτ. de receptis, dig. 2. φησί) δηλοῦται καὶ καταδικασθεὶς οὐκ ἀτιμοῦται, ἐπειδὴ μὴ κατὰ πάντα, μήτε κυρίως ἐστὶν ἀπόφασις ἢ παρὰ τοῦ κατὰ κομπρομισσοῦ συνδράκας δικαστοῦ ἡγήθεισα. [Sch. g. II. 625.]

ὅσον πρὸς ἀτιμίαν] Τοῦ Νικαέως. Διότι οὐ κατὰ γεται ἢ ἀγωγῇ εἰς τὸ αἰρετὸν δικαστήριον, καὶ οὐ μεταπίπτει διὰ τῆς ἀποφάσεως αἰρετοῦ δικαστοῦ, καὶ ὡς ἤδη ἐλεγχθέντος τοῦ καταδικαζομένου, ἐπιφέρειν τούτῳ τὴν ἀτιμίαν⁴⁾ δύναιται, ἀλλὰ μένει καθ' ἑαυτὴν, ὡς μὴ κινήθεισα. καὶ δὴλον ἐκ τοῦ κειμένου ταύτην ὡς μὴ τῶς οὐσιότητος δικαστηρίου παρὰ δικαστῆν ἐμβάδμω τῆς ποιῆς καταβαλλομένης, εἰς οὐδὲν ἰσχυρῶς ἀποφασίσει ἄλλο ἢ τοιαύτη ψῆφος, εἰ μὴ εἰς τὸ δίδουσαι παράδοτον τῇ τοῦ προστίμου ἀπειτήσῃ. [Sch. h. II. 626.]

§. 6. Τὰ κατὰ διάγνωσιν, οὐ μὴν τὰ ἐξωθεν λαλούμενα ἐπάγουσιν ἀτιμίαν.

τὰ κατὰ διάγνωσιν] Ἄρχον τις δικάζων τὴν ἰσουαίρουμ ὑβριστικῶς ἐχρήσατο ἴσχυρα, οὐ τέρων τὴν ἐπέθεσιν, ἀλλὰ πρὸς τινὰ τῶν δικάζομένων ἀσχημῶς ἴσως ἰσχυμένως¹⁰⁾, ἢ πολλὰ φλυαροῦντα οὕτως εἰπὼν· ἐκβάλλετε τοῦτον τὴν μοιχόν, τὸν ὑβριστήν, τὸν κλέπτην. ταῦτα οὐκ οἶδε βλάψαι τὴν ἐπιτίμιαν ἐκείνου, πρὸς ὃν ὁ ἄρχων τοιοῦτοις ἐχρήσατο ἴσχυρα. οὐ γὰρ ταῦτα ἀποφασίσει ἔστιν, ἐπειδὴ μὴ ἐπὶ τομῇ τοῦ πράγματος ἐξηγήσεται. [Sch. i. II. 626.]

Τοῦ Ἀνωνόμου. Pronuntiatum ἔχει τὸ ἴσχυρον· καὶ δυνατὸν περὶ διαλαλίας, ἀλλ' οὐ περὶ ψήφου τὴν λέξιν λαβεῖν, ἵνα μὴ ἐναντιωθῇ σοι ἢ ἰσ'. διάταξις τοῦ α'. τίτλου τοῦ β'. βιβ. τοῦ κώδικος, λέγουσα, ὅτι οὐκ ἐκ διαλαλίας, ἀλλ' ἐκ ψήφου τις ἀτιμοῦται. τὸ αὐτὸ καὶ ἢ ἰσ'. διάταξις τούτου τοῦ τιτ. [Sch. i. II. 626.]

§. 7. Ἡ ὑπὲρ τὸν νόμον οὐκ ἐν χρήμασιν ἐπαχθεῖσα τιμωρία λυεῖ τὴν ἀτιμίαν. ὕθεν ἂν ὁ μὲν ὀφείλων εἰς τὸ τρίτον δημευθῆναι ἐξορισθῆ, οὐκ ἀτιμοῦται. ὁ δὲ ἐκ τῆς ἀφανοῦς κλοπῆς εἰς τὸ τετραπλοῦν καταδικασθεὶς ἀτιμοῦται. εἰ δὲ ἐτέρως καὶ μὴ χρημάτων βαρηθῆ, οὐκ ἀτιμοῦται.

ἢ ὑπὲρ τὸν νόμον] Ζῆτει ἰσοτιμιῶν δ'. τιτ. δ'. περὶ τὸ τέλος, καὶ βιβ. ιδ'. κεφ. κε'. θεμ. δ'. καὶ τὸν ἐκεῖ Στέφανον. Ζῆτει καὶ τιτ. γ'. κεφ. ξδ'. καὶ τὸν ἐκεῖ Παλαιόν. [Sch. k. II. 626.]

Ὁ βαρυτέρας, ἢπερ ἐχρῆν, ὑποστὰς τιμωρίαν οὐκ ἀτιμοῦται. ἢ γὰρ βαρυτέρα καὶ ὑπὲρ τὸν νόμον ἐπιτεθειμένη φυλάττει τὴν ὑπόληψιν ἢτοι τὴν ἐπιτίμιαν· τοῦτο γὰρ καὶ δια-

8) Adde ἐντὸς vel εἴσω post τῆς. 1) Lego λβ'. dig. 32. 2) Fabr. in marg. supplet οὐ. 3) Lege ἰσχυμένως et verte: sed alicui litigatorum inhoneste forte stanti vel multa nuganti haec dicens.

fecit, quamvis nuptiae cum hac muliere non processerint, tanquam illegitimae, vel natura nefariae.

Hoc est, cum tutor pupillae suae copulatus fuerit, vel qui uxorem habebat, alteram duxerit, vel qui sponsam habebat, priusquam sponsalia cum ea contract. dissolverentur, aliam duxerit. In his omnibus secundum matrimonium non valet: quique matrimonium in validum contraxit, infamis manet, et rationem affer. Antiquus. Cum autem uxor defuncti intra annum luctus iterum nubit, ratae nuptiae sunt. Et lege lib. 28. tit. 14. cap. 1. Quae canonem 28. Synodi in Trullo, quo dicitur: Qui alteri sponsam vivo adhuc sponso duxerit crimini adulterii subiiciatur.

Arbiter infamem non facit⁸⁾: nam sententia eius quantum ad infamiam attinet⁹⁾, sententia non erit.

8) arbiter infamem non facit] Hactenus verbi Praetoris a Iureconsultis latius explicata. Quae autem sequuntur, sunt Iureconsultorum tractatus, quibus doctrina de infamia fusius explicatur, de qua hoc titulus tractatur. Qui apud arbitrum de famosa actione ex contractu litigat, (nam si actio ex aliquo delicto nascatur, compromissarius arbiter cognoscere non potest, ut Paulus ait lib. seq. tit. de receptis, dig. 2.) etiamsi condemnatus sit, non notatur, quia nec per omnia, nec proprie sententia est, quae a iudice compromissarii dicta est.

9) quantum ad infamiam attinet] Nicaei. Quia actio non deducitur in compromissum, nec mutatur per sententiam arbitri, et quasi iam convicto eo, qui condemnatus est, infamiam irrogare ei non potest, sed integra manet, tanquam non mota. Et hoc manifestum est ex eo, quod, quasi in iudicium deducta non fuerit, moveatur apud iudicem ordinarium poena persoluta. Haec igitur sententia ad nihil aliud prodest, nisi ut viam praebet poenae petitioni.

Quae causa cognita¹⁰⁾, non quae extrinsecus pronuntiata sunt, infamiam irrogant.

10) quae causa cognita] Magistratus quidam iudicans de actione iniuriarum iniuriosis verbis usus est, non causam dirimens, sed forte alicui litigatorum inhoneste obstitens, vel plura effutiens hoc modo: Expellite hunc adulterum, contumeliosum, furem. Haec famam eius, adversus quem magistratus eiusmodi verbis usus est, laedere non possunt. Haec enim non pro sententia habentur, quia non ad causae decisionem prolata sunt.

Innominati. Pronuntiatum habet textus: et haec dictio de interlocutione accipi potest, non de sententia, ne obstat constitutio 19. tit. 11. lib. 2. Codicis, quae dicit, non ex interlocutione, sed ex sententia quem infamem efficit. Idem ait et constitutio 17. huius tituli.

Poenam ultra legem¹¹⁾ non pecuniaria irrogata solvit infamiam. Unde si is, cuius pars tertia bonorum publicari debuit, relegatus sit, non notatur. Qui vero furti nec manifesti nomine in quadruplam condemnatus est, notatur. Sin autem aliter, et non quoad pecuniam oneratus sit, non notatur.

11) poena ultra legem] Quae Instit. 4. tit. 4. circa finem, et lib. 14. cap. 25. them. 4. et ibi Stephanum. Quae et tit. 3. cap. 64. et ibi Antiquum.

Qui graviorem, quam oportebat, poenam passus est, non notatur. Nam poena gravior ultra legem imposita existimationem sive famam conservat: hoc enim et con-

τετακται, καὶ οἱ νομικοὶ ἀπεκρίναντο. οἷον, ἐρήχθη τις Ἰουλίω δὲ βί προβίατα, δέον τὸν ὄρχοντα καταδικάσαι αὐτὸν χρηματικῶς εἰς τὸ τρίτον τῆς οὐσίας. ἐξώρισεν αὐτὸν. μὲντοι οὗτος ἐπιτιμῶς, ἐπειδὴ πάσης τῆς χρηματικῆς καταδίκης βαρυτέρα νομίζεται ἐξορία^ν καὶ δοκεῖ πρὸς αὐτὸν λέγειν ὁ νόμος· εἰς καταδέξῃ τὴν βαρυτέραν τιμωρίαν, διαλύομαι πρὸς σέ, καὶ φυλάττω σοι τὴν ἐπιτιμίαν. ἕτερόν ἐστιν, εἰ μὴ ἐξωρίσθῃ, ἀλλ' εἰς πλείονα καταδικασθῆ ποσότητα, ἢ περὶ ἐχρήν. ἐπαύθα γὰρ οὐδὲν ἦτον ἀτιμοῦται ὁ καταδικασθεὶς, μόνον εἰ ἀτιμοποιῶς ἐστὶν ἢ ἀγωγῇ. τί γὰρ, ὅτι inmanifestus κλέπτῃς εἰς τὸ τετραπλὸν καταδικασθῆ; ἀτιμοῦται γὰρ καὶ οὕτως καταδικασθεὶς· εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα μὴ ἐν χρημασιν, ἀλλὰ ἐν ἑτέρῃ τιμωρίᾳ τὸ βάρος αὐτῷ ἐπιτέθεικεν ἦτοι τὴν καταδίκην· τότε γὰρ πάλιν ἐδόκει διαλύειν^ν ἐπὶ τῷ ἐγκλήματι γίνεσθαι πρὸς αὐτόν. τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ὁ Μάρκελλος ἐν τῷ μῆ. βιβλῷ αὐτ. δὲ ποένις πρὸς τὸ τέλος τοῦ ἰ. διγ. φησὶ, καὶ σημειώσαι, ὅτι πάσης χρηματικῆς καταδίκης βαρυτέρα ἐστὶν ἡ ἐξορία. [Sch. k. II. 626. sq.]

Κυρίλλου. Ἐάν τις ἀπὲ δημοσίου τοῦ τρίτου μέρους τῆς περιουσίας ἐξωρισθῆ, κομφέεται τῆς ἀτιμίας. εἰ δὲ χρηματικῶς ἐβαρύνθη ἐπὶ τῇ ἱμμαντέστῃ φορῇ εἰς τὸ τετραπλὸν, οὐδὲν ἦτον ἀτιμοῦται. [Sch. k. II. 627.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Καὶ πῶς ἔνεστι πλέον τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου ὁρισμένου καταδικασθῆναι; εἴρηται γὰρ βιβ. μῆ. τιτ. ις. διγ. α'. καὶ βιβ. ν'. τιτ. α'. διγ. ιε. θεμ. α'. ὅτι ἡ τοῦ φάκτου ζήτησις ἐπιτετραπτα τῷ δικαστῇ, οὐ μὴν ἡ τοῦ νόμου ἐπιτελευσίς τε καὶ αὐθεντία. καὶ τιτ. ις. τοῦ αὐτοῦ βιβ. διγ. ρλα'. ὅτι τὴν ἰδικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου ὁρισμένην ποιῆν χρηματικὴν καὶ κεφαλικὴν ὁ δικάζων οὐ δύναται παρεξιέναι. ὁμοιον διγ. σμδ'. ὅτι ἐφ' ἐκάστου ἀμαρτηματος ἡ ποινή ὑπὸ τοῦ νόμου ὁρίζεται. ἀλλὰ τούτων ὁρισμένων εὐρήσεις, ὡς ὁ δικαστὴς αὐξεί καὶ ἐλαττοῖ παρὰ τὸν νόμον τὴν ποινήν. καὶ ἀνάγνωθι περὶ τούτου βιβ. λη'. τιτ. β'. διγ. ιδ'. περὶ τὸ τέλος, καὶ ις. ἦτοι βιβ. μδ'. τιτ. δ'. καὶ βιβ. μῆ. τιτ. ιθ'. διγ. ιγ'. καὶ μβ'. ἦτοι βιβ. ξ'. τιτ. να'. καὶ τοῦ αὐτοῦ βιβ. τιτ. α'. διγ. η'. ἦτοι βιβ. ξ'. τιτ. λγ'. καὶ ἰνστιτουτιῶν δ'. τιτ. ιε. καίτοι εἴρηται βιβ. μς'. τιτ. β'. διγ. εγ'. ὅτι οὐ δύναται ὁ ὄρχων τὸν ἐπὶ κλοπῇ καταδικασθέντα ποιεῖν μὴ εἶναι ἀτιμον. ἐπαύθα οὖν δεῖ προσυπακούειν, εἰ μὴ ἄλλως αὐτὸν ἐπὶ τιμωρίᾳ βαρῆσει. [Sch. k. II. 627.]

Τοῦ Νικαίου. Φησὶ βιβ. ξ'. τιτ. να'. κεφ. ι'. θεμ. γ'. ὁ μείζονα τοῦ ὁρισμένου τιμωρίαν ὑποστίας ἐπὶ ἀτιμοποιῶ ἀγωγῇ, οὐκ ἀτιμοῦται, ὡς ἐπὶ τοῦ βασανιζομένου, ἢ προσκίμως εἰς ἔργον ἐπὶ κλοπῇ καταδικασθέντος^ν). αἱ γὰρ πληγαὶ μείζους εἰσὶ τῆς χρηματικῆς δίκης. καὶ κεφάλαιον αὐτοῦ γ'. ὁ ἐξτραordinariῶς δικάζων ἐγκλήματι, καὶ αὐξεί καὶ μειοῖν τὴν ποινήν δύναται· ὡς τε μόντοι ἐπὶ ἐκατέρου μὴ παρεξιέναι συμμετρον. καὶ κεφ. αὐτοῦ ιβ'. εἴτε ἀπὸ δημοσίου τις δικαστήριον κατακρίθῃ, εἴτε μῆ, οὐ τῷ ἐγκλήματι, ἀλλὰ τῇ ψήφῳ προσέχουεν. ταῦτα μὲν οὖν τὰ κεφάλαια περὶ δημοσίων ἐγκλημάτων φασίν. ὅτι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν δημοσίων τῶν κεκανονομηγῶν ἔρχονται τὴν ποινήν ὁ δικαστὴς αὐξείν αὐτὴν καὶ μειοῖν δύναται, παρὸς τῆς τὸ προσέχουεν νόμιμον· ὁ γὰρ δὲ βί προβίατα Ἰουλίου νόμος πούβλικός ἐστιν, ὡς φησὶ βιβ. ξ'. τιτ. λγ'. κεφ. α'. ἀνάγνωθι καὶ τὸ γ'. κεφ. τοῦ γ'. τιτ. τοῦ παρόντος βιβ. καὶ τὸν ἐκεί Θελέλαιον ἀναγκαῖον ὄντα. ζῆτει βιβ. ξ'. τιτ. ιη'. κεφ. ιβ'. ὁ φησὶν ὁ καταδικασθεὶς τῷ περιβίαις ἰδιωτικῶν νόμων καὶ εἰς τὸ γ'. τῆς οὐσίας δημεύεται, καὶ οὐτε συγκλητικὸς ἢ ὄρχων γίνεται, ἢ μετέχεται ἄλλῃ τιμῇ. [Sch. k. II. 627. sq.]

Ὁ καταδικασθεὶς τῷ στέλλιονάτους ἐγκλήματι, ὅπερ κινεῖται κατὰ τῶν ἐπιθειῶν, ἀτιμοῦται, εἰ καὶ μὴ ἐστὶ δημόσιον.

τῷ στέλλιονάτους ἐγκλήματι] Τὸ στέλλιονάτους ἐγκλημα, ὅπερ κινεῖται κατὰ τῶν ἐπιθειῶν, ἀτιμοῖ τὸν καταδικασθέντα, εἰ καὶ μὴ ἐστὶ πούβλικον δικαστήριον. [Sch. I. II. 628.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Τὸ στέλλιονάτους κινεῖται κατὰ τὸν δόλον ποιήσαντος, ἢ πωλῆσαντος, ἢ ἀντιλλάξαντος, ἢ δεδοκῶτος ἀπὲ χρόνος τὸ ἐτέρον ὑποκείμεον, ἀγροῦντος τοῦ λαβόντος. περὶ τούτου διακαμβάνει ὁ κ. τιτ. τοῦ μς'. βιβ. ἐν ᾧ λέγει, μήτε δημόσιον αὐτὸ εἶναι, μήτε ἰδιωτικόν, μήτε ἀτιμο-

stitutum est, et Iureconsulti responderunt. Utpote tenebatur quis lege Julia de vi privata, et magistratus multare eum debebat tertia parte bonorum. Relegavit eum. Manet integra eius fama, quoniam relegatio omni poena pecuniaria gravior esse creditur: lexque ei dicere videtur: Si graviolem poenam passus sis, tecum transigo, et existimationem tibi conservo. Aliud est, si non relegatus sit, sed in maiorem quantitatem, quam debuit, condemnatus sit. Hoc enim casu nihilominus condemnatus infamatur, si modo actio famosa sit. Quid enim, si fur nec manifestus in quadruplum condemnatus sit? Nam et qui ita condemnatus est, notatur: quamvis, si in poena non pecuniaria, sed in alia eum onerasset, seu maiorem condemnationem ei imposuisset, transactum quoque eum eo de crimine videretur. Idem prorsus ait Marcellus lib. 48. tit. de poenis circa finem dig. 10. Et nota, relegationem omni poena pecuniaria esse graviolem.

Cyrilli. Si quis pro publicatione tertiae bonorum partis relegatus fuerit, relevatur infamia. Si vero in causa furti nec manifesti in quadruplum oneratus sit, nihilominus infamatur.

Enantiophanis. Et quomodo licet ultra poenam legibus statutam condemnari? Dicitur enim lib. 48. tit. 16. dig. I. et lib. 50. tit. 1. dig. 15. them. 1. facti quaestionem esse in potestate iudicantis, legis autem poenam et auctoritatem non esse. Et tit. 16. eiusdem libri, dig. 131. iudicantem non posse poenam lege specialiter statutam pecuniariam et capitalem excedere. Simile dig. 244. singulorum delictorum poenam lege statutam esse. Verum his definitis invenies, iudicem contra legem poenam augere et minuere. Et lege de eo lib. 38. tit. 2. dig. 14. circa finem, et 15. sive lib. 49. tit. 4. et lib. 48. tit. 19. dig. 13. et 42. seu lib. 60. tit. 51. et eiusdem libri tit. 1. dig. 8. sive lib. 60. tit. 33. et Institut. 4. tit. 15. Atqui dicitur lib. 47. tit. 2. dig. 63. Praesidem non posse efficere, ut furti damnatus non sit infamis. Hic igitur subintelligendum est, nisi aliter poena eum oneraverit.

Nicaei. Dicit lib. 60. tit. 51. cap. 10. them. 3.: Qui maiorem, quam statutum est, poenam patitur in actione famosa, non notatur, ut si furti nomine tortus, vel ad tempus in opus damnatus sit. Ictus enim fustium graviores sunt, quam pecuniaria damnatio. Et cap. 13. eiusdem tit.: Qui extra ordinem de crimine cognoscit, et augere, et minuere poenam potest: ita tamen, ut in utroque moderationem non excedat. Et cap. 12. eiusdem: Sive publico iudicio quis damnatur, sive non, non crimen, sed sententiam spectamus. Haec igitur capita de publicis criminibus loquuntur. Iudicem autem in publicis quoque criminibus definitam poenam habentibus ipsam augere et minuere posse, probat caput propositum: nam lex Julia de vi privata publica est, ut ait lib. 60. tit. 33. cap. 1. Lege etiam cap. 3. tit. 3. huius libri, et ibi Thalelaeum, qui necessarius est. Quaere lib. 60. tit. 18. cap. 12. quo dicitur: Damnati lege de vi privata pars quoque tertia bonorum publicatur, et nec senator nec magistratus fit, aliumve honorem capit.

Damnatus criminis stellionatus¹²⁾, quo postu- L. 13. §. 8. lantur impostores, notatur, quamvis publicum non D. III. 2. sit.

12) criminis stellionatus] Crimen stellionatus, quod contra impostores intenditur, infamiam irrogat damnato, quamvis publicum iudicium non sit.

Enantiophanis. Crimen stellionatus intenditur adversus eum, qui dolum fecit, aut vendidit, vel permutavit, vel in solum dedit rem alii obligatam, ignorante eo, qui accipiebat. De eo disserit tit. 20. lib. 47. in quo dicitur, nec publicum esse, nec privatum, nec fa-

ν) Malim διαλύσεις. Illud γὰρ, quod praecedit, melius omittitur. ω) Sic lego. Fabr. καταδικαζόμενος. Postea pro δίκης lege καταδίκης et ante συμμετρον adde τὸ.

ποιόν. ὅπερ δεῖ νοεῖν ἐπὶ ἐλαφροῦς ὑποθέσεως, ἢ τιμωρία τοῦ stellionάτου ἐπὶ μὲν τῶν ἐντίμων πρόσκαιρός ἐστὶν ἐξορία, ἐπὶ δὲ ἰδιωτικῶν ἔργων μετ' ἄλλον. καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἐντίμων ἀτιμίαν ἐπάγει, ἐπὶ δὲ τῶν ἀτιμῶν μεταλλάξει. φησὶν ὁ Στέφανος παραγραφόμενος, ἐν τῷ δ'. θεματι τοῦ κθ'. κεφ. τοῦ ιδ'. βιβλ. ὅτι τὸ stellionάτους ἐγκλήμα κινεῖται ἐν ἀπορία πριβάτου ἢ πούβλικου ἐγκλήματος· πριβάτου μὲν, ὡς ὅταν ὁ δεβίτωρ ἀντεβιδιάσεν*) τὸ ἐνέχυρον, χρυσοῦν ὑποδείξας καὶ παραδοῦς χαλκόν· πούβλικου δὲ, ὡς ὅταν τὸν μὴ χρεωστοῦντα ἀρνούμενον καὶ μὴ πειθόμενον δοῦναι εἴλκυσε καὶ κατεδικασέν. ἐνταῦθα γὰρ τὴν τοῦ δικαστοῦ καθοσίωσιν ὑβρίζει περιγρῆφας τὸν δικαστήν, ὅτε μὲν οὖν ἀπὸ πριβάτου κινεῖται, δύναιται κατὰ τὴν τῶν πριβάτων φύσιν καὶ χρηματικῶς καὶ ἐγκληματικῶς κινεῖσθαι· ὅτε δὲ ἐξ ἀτονίας πούβλικου ἐγκλήματος, οὐ δύναιται κινεῖσθαι χρηματικῶς, ἀλλ' ἐγκληματικῶς κατὰ τὴν τῶν πούβλικων φύσιν. ἀνάγνωθι καὶ τὸ κ'. κεφ. τοῦ λ'. τίτ. τοῦ ξ'. βιβλίου, ὃ φησὶ, τὸ κατὰ τῶν περιέργων ἐγκλήμα οὔτε τοῖς ποιναλοῖς δικαστηρίοις, οὔτε ταῖς χρηματικαῖς ἀγωγαῖς περιέχεται, οὔτε ἀτιμοποιῶν ἐστὶν· ἐξτραορδινάριαν δὲ ἔχει ἐπεξέλευσιν. [Sch. l. II. 628. sq.]

L. 14. D. III. 2. ιδ'. Παυλ. Ἐὰν ὀνόματι τοῦ δούλου μου περι κλοπῆς ἢ περὶ βιαιῆς ἀρπαγῆς πραγμάτων ὑφέξω δικην, καὶ τῶν ἀγωγῶν γυμναζομένων κληρονόμος γραφεῖς παρ' ἐμοῦ ὁ δούλος καταδικασθῆ, οὐκ ἀτιμοῦται· οὐ γὰρ ἰδίῳ ὀνόματι καταδικάσθη, ἀλλ' ὀνόματι τῆς κληρονομίας, ὡς τῆς προκυτάρξεως κατ' αὐτοῦ μὴ γενομένης.

Ἐὰν ὀνόματι τοῦ δούλου μου] Ἐάν τις προκαταρξάμενος ὑπὲρ οἰκέτου τῆς νοξάλιας, φροῦσι τυχόν, ἢ τῆς βιβονόρουμ ῥαπτόρουμ, εἴτα τῶν ἀγωγῶν γυμναζομένων τελευτήσας γραφεῖ τὸν οἰκέτην κληρονόμον, οὐτως χάριν ἐνήχθη τῇ νοξάλια, καὶ ὁ κληρονόμος οἰκέτης τὰ λοιπὰ γυμνάσας τῆς ὑποθέσεως καταδικασθῆ, οὐκ ἀτιμοῦται. δῆλον γάρ, ὅτι οὐ σοῦο νόμινε, ἀλλὰ κληρονομία νόμινε καταδικάζεται, τῆς προκατάρξεως κατ' αὐτοῦ μὴ γενομένης. σημειῶσαι οὖν τὸ ex eodem iudicio: ἐκ τοῦ αὐτοῦ φησὶ δικαστηρίου τοῦ καὶ προκαταρξθέντος κατὰ τοῦ τεστάτορος. εἰ γὰρ ὁ πταισθεὶς καὶ καταρξάμενος τῆς νοξάλιας θελήσει λοιπὸν μὴ ὡς κατὰ κληρονόμον τὰ λοιπὰ γυμνάσαι τῆς ὑποθέσεως, ἀλλ' ὡς κατὰ πρωτοτύπου κινεῖσθαι τὴν ἀπὸ τοῦ πταίσματος ἀγωγὴν· δύναιται γὰρ διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, noxa caput sequitur: σοῦο νόμινε λοιπὸν καταδικάζεται ὁ πταίσας καὶ ἀτιμοῦται. ὅτι γὰρ δύναιται καὶ προκαταρξθείσης τῆς νοξάλιας μεταπηδᾶν πρὸς τὸν πταίσαντα, καὶ ἐλευθέρου γενομένου τοῦ πταίσαντος διεκταν κινεῖν κατ' αὐτοῦ, μανθάνει ἐν ε'. τῶν δὲ ἰουδικαῖς βιβλ. τίτ. δ'. διγ. ιε'.^{xx)} [Sch. m. II. 629.]

Σημειῶσαι, ὅτι δύναιται ὁ πταισθεὶς κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, τὰ ἀμαρτήματα τῆ κεφαλῇ ἔπονται, κινῆσαι καὶ κατὰ τοῦ οἰκέτου μὴ ὡς κληρονόμου, ἀλλ' ὡς κατὰ πρωτοτύπου. καὶ ἀτιμοῦται ὁ δούλος, ὡς βιβλ. ξ'. τίτ. ε'. κεφ. ιε'. [Sch. m. II. 629.]

L. 15. D. cod. ιε'. Οὐλπ. Ἐὰν πλασμαμένη ἐγκυμονεῖν, καὶ διὰ τοῦτο ὀνόματι τῆς γαστρὸς εἰς νομὴν τῶν πραγμάτων τοῦ τελευτήσαντος παρὰ τοῦ δικαστοῦ πεμφθεῖσα, τότε ἀτιμοῦται,

ἢ πλασμαμένη ἐγκυμονεῖν] Ἡ πλασμαμένη γαστρὸς ἔγκον, καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὴν βέτρις νόμινε νομὴν, ἢ γον κοιλίας ὀνόματι πεμφθεῖσα νομὴν, ἀτιμοῦται. δοκεῖ δὲ καλούμνιαε καὶσα πεμφθῆναι εἰς τὴν βέτρις νόμινε νομὴν, εἴτε μὴ ἐνεκυμονεῖ, εἴτε ἐξ ἄλλου τινος, καὶ μὴ ἐκ τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων ἐνεκυμονεῖ. ὀφείλει γὰρ τιμωρεῖσθαι ἢ ἀπατήσασα τὸν πραιτωρα. τότε δὲ ἢ κατὰ συγκοφαντίαν πεμφθεῖσα εἰς τὴν βέτρις νόμινε νομὴν, οὐκ ἄλλως ἀτιμοῦται, εἰ μὴ ἰδικῶς ὁ ἄρχων ἀποφῆρηται κατ' αὐτῆς, ὅτι κατὰ συγκοφαντίαν ἐπέμφθη εἰς τὴν εἰρημένην νομὴν. τοῦτο δὲ αὐτὸ παραφυλάττεσθαι γὰρ ἐπὶ τοῦ πατρὸς, ὅστις κατὰ συγκοφαντίαν ἤρθεσεν τὴν ὑπεξουσίαν αὐτοῦ τῆς γ) θυγατέρα πεμφθῆναι εἰς τὴν εἰρημένην νομὴν. τότε γὰρ ἀτιμοῦται, ὅτε καὶ ἦδει ἐναντὶν μὴ ἐγκυμονούσαν, ἢ ἐξ ἄλλου ἐγκυμονούσαν, καὶ ὁ ἄρχων ἀπε-

mosum. Quod intelligendum est in causa minoris momenti. Poena stellionatus in honestis quidem est temporale exilium, in plebeis opus metalli. Et honestis quidem infamiam irrogat, famosos autem damnat in metallum. Dicit Stephanus in adnotatione ad them. 4. cap. 29. lib. 14. stellionatus crimen intendi, cum deficit privatum vel publicum crimen: privatum quidem, ut cum debitor avertit pignus, aurum ostendens et aes subiiciens: publicum autem, ut cum quis debitorem, qui se debere infitaretur, et cui persuaderi non posset, ut solveret, traxit et condemnavit. Hoc enim casu iudicis maiestatem iniuria afficit, iudicem circumscribens. Cum igitur pro privato intenditur, potest secundum privatorum naturam et civiliter et criminaliter intendi: cum vero deficiente publico crimine intenditur, non potest civiliter intendi, sed criminaliter secundum naturam publicorum iudiciorum. Lege et cap. 20. tit. 30. lib. 60. quo dicitur: Stellionatus crimen nec poenalibus iudiciis, nec pecuniariis actionibus continetur, nec famosum est: extraordinariam autem coercionem habet.

XIV. Paul. Si servi mei nomine 1) noxale iudicium furti vel vi bonorum raptorum accepero, et dum actiones exercentur, servus a me heres scriptus damnatus sit, non notatur: non enim suo nomine condemnatus est, sed hereditario nomine, quippe cum lis in eum contestata non sit.

1) si servi mei nomine] Si quis servi nomine in noxali iudicio, puta furti, vel vi bonorum raptorum, litem contestatus sit, deinde dum actiones exercentur, vita decedens servum heredem scripserit, cuius nomine noxali conventus erat, ac servus heres cetera causae exercens damnatus fuerit, non fit infamis. Nam manifestum est, eum non suo nomine, sed hereditario nomine condemnari, lite in eum non contestata. Nota igitur, ex eodem iudicio: dicit ex eodem iudicio, quod et adversus testatorem contestatum est. Nam si is, cui noxia commissa est, quique noxali coepit agere, nolit deinceps cetera causae exercere adversus heredem, sed tanquam adversus principalem damni nomine actionem movere velit: potest enim propter regulam dicentem, noxa caput sequitur: qui deliquit, suo nomine damnatur et infamis fit. Posse enim eum etiam noxali actione contestata ad eum, qui nocuit, transire, et eo, qui nocuit, libero facto directo adversus eum agere, discis lib. 5. de iudiciis tit. 4. dig. 15.

Nota eum, cui noxia commissa est, posse secundum regulam dicentem, noxa caput sequitur, etiam adversus servum agere non tanquam heredem, sed tanquam adversus principalem. Et servus infamis efficitur, ut lib. 60. tit. 5. cap. 15.

XV. Ulp. Quae se praegnantem simulat 1), et ob id ventris nomine in possessionem bonorum defuncti a iudice missa est, notatur,

1) quae se praegnantem simulat] Quae se praegnantem simulat, ideoque ventris nomine in possessionem missa est, notatur. Calumniae autem causa ventris nomine in possessionem missa videtur, sive praegnantem non esset, sive ex alio quam bonorum domino concepisset. Debet enim coerceri, quae Praetorem decipit. Tunc autem quae per calumniam in possessionem ventris nomine missa est, non aliter notatur, nisi specialiter magistratus adversus eam pronuntiaverit, calumniae causa eam fuisse in praedictam possessionem missam. Idem autem in patre servandum est, qui per calumniam passus est filiam, quam in potestate habebat, in supradictam possessionem mitti. Tunc enim infamatur, cum et se praegnantem non esse sciret, vel

x) Sic lego. Fabr. ἀντεβιδιάσει. Postea μὴ ante χρεωστοῦντα dele. xx) Fabr. ε'. Lego ιε'. Est L. 15. D. IX. 4.

y) Dele τὴν ante θυγατέρα.

φρήματο κατ' αὐτήν, ὅτι κατὰ συκοφαντίαν ἐπέμφθη εἰς τὴν πολλὰς ἐρήθειαν νομῆν. τότε δὲ χάρις τοῖς εἰρημένοις, καὶ ἀτιμοῦται ἢ ἀτεξουσία κολουμνίας καὶ συκοφαντίας εἰς τὴν βέντορις νόμω νομῆν, ὅτε εἰδῶν, ὡς οὐκ ἐνεκμύνοι, τοῦτο πεποίηκεν. ἢ γὰρ ἀπὸ πλαστῆς ἐπινοίας ἀπατηθεῖσα καὶ νομίσασα, ὅτι ἐνεκμύνοι, οὐ δύναται δοκεῖν κατὰ συκοφαντίαν εἰς τὴν εἰρημένην πεμφθῆναι νομῆν, καὶ εἰκότως οὐκ ἀτιμοῦται. [Sch. n. II. 629.]

Ἡ πλασαμένη ἐγκυμονεῖν καὶ διὰ τοῦτο ὄνοματι τῆς γαστροῦ εἰς νομῆν τῶν πραγμάτων τοῦ τευτάτορος παρὰ τοῦ δικαστοῦ πεμφθεῖσα, τότε ἀτιμοῦται, ὅτε ἀτεξουσία οὐσα καὶ εἰδῶν μὴ ἐγκυμονεῖν τοῦτο πεποίηκεν, εἴτε ἐξ ἄλλου τινὸς συνέλαβε, καὶ ὁ ἄρχων ἀπεφρήματο κατ' αὐτῆς. ἢ γὰρ ἀπὸ πλαστῆς ὑπονοίας ἀπατηθεῖσα καὶ νομίσασα, ὅτι ἐνεκμύνοι, οὐ δοκεῖ κατὰ συκοφαντίαν εἰς τὴν εἰρημένην πεμφθῆναι νομῆν, καὶ εἰκότως οὐκ ἀτιμοῦται. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ ὑπεξουσίας ἀτιμοῦται γὰρ καὶ ὁ πατήρ. [Sch. n. II. 630.]

Τοῦ Νικαίου. Καλῶς ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος ὁ νόμος οὐ συγγνωμονεῖ τῇ ὑπεξουσίᾳ, ὡς περὶ συγγνωμονεῖ αὐτῇ, ὅταν κατὰ κελουσι τοῦ πατρὸς πρὸ τοῦ πενήμιου ἀνδρὸς συζευθῆ. διότι ἐκεῖ οὐκ ἔτιν αἰσχρὸν τὸ προχθῆν, ἦτοι ὁ γάμος, τοσοῦτον ὅτι συνίσταται καὶ οὐκ ἀνατρέπεται, ἀλλὰ μένει καὶ συνιστάμενος καὶ ἐρημένος. ἀτιμοῦται δὲ ὁ πατήρ μόνος ἐπιτοχῆνας τὸν γάμον. ἐταῦθα δὲ καλῶς καὶ τῇ ὑπεξουσίᾳ ἐπάγεται ἀτιμία, διότι τὸ γενόμενον παρ' αὐτῆς ἀπὸ διαθέσεως αἰσχρὸν καὶ φήσει δολερός ἐτολήθη, καὶ ἀντικρὺς καὶ πλαστογραφίας εἰκολεν ἐγκλήματι· καὶ ἔχει χάριαν καὶ τὸ στελλιονάτους κατ' αὐτῆς, ὡς ὑβρισίας καὶ τὴν καθουσίωσιν τοῦ δικαστοῦ, διὸ αὐτὸν συνηγάσε καὶ ἐπεισεν αὐτὸν, εἰς νομῆν τῶν τοῦ ἀνδρὸς πέμψαι πραγμάτων. εἰκότως οὐκ ὡς τὸν δικαστὴρ ἀπατηθεῖσα, καὶ ἐν μελέτῃ καὶ διαθέσεως πονηρῶς καὶ εἰς βλάβην ἀφορώσης τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομοῦ τοῦ ἀνδρὸς πλασαμένη τὸ ἐγκυμονεῖν, ἀτιμία ὑποβάλλεται. [Sch. n. II. 630.]

ις. Ἰδεμ. Ὅταν ἀτεξουσία οὐσα,

ιζ. Παυλ. Καὶ εἰδῶν μὴ ἐγκυμονεῖν τοῦτο πεποίηκεν, εἴτε ἐξ ἄλλου τινὸς συνέλαβεν,

ιη. Οὐλπ. Καὶ ὁ ἄρχων ἀπεφρήματο κατ' αὐτῆς.

ιθ. Γαι. Ἡ γὰρ ἀπὸ πλαστῆς ὑπονοίας ἀπατηθεῖσα καὶ νομίσασα, ὅτι ἐνεκμύνοι, οὐ δοκεῖ κατὰ συκοφαντίαν εἰς τὴν εἰρημένην πεμφθῆναι νομῆν, καὶ εἰκότως οὐκ ἀτιμοῦται. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ ὑπεξουσίας ἀτιμοῦται γὰρ καὶ ὁ πατήρ, ὅταν ἀνάσχηται αὐτὴν πλάσασθαι· καὶ αὐτῇ γὰρ ἀτιμοῦται, ὅτε ἤδει ἐαυτὴν μὴ ἐγκυμονοῦσαν, καὶ ὁ ἄρχων ἀπεφρήματο κατ' αὐτῆς, ὅτι κατὰ συκοφαντίαν ἐπέμφθη εἰς τὴν εἰρημένην νομῆν.

κ. Παπιαν. Ὁ ἐντελλόμενός τινι κινήσαι δημοσίον ἐγκλήματι ἀτιμοῦται, οὐχ ὁ προτρέπων τινὰ ἢ ὑπερεθίζων.

ὁ ἐντελλόμενός τινι] Ὁ μὴ βουλόμενον κατηγορεῖσαι δημοσίῳ ἐγκλήματι εἰς κατηγορίαν ἐγείρων μανδατώρ λέγεται, καὶ ὑποπίπτει τῷ Τουρπιλλιανείῳ δογματι. ὁ δὲ τὸν ἴδη προειρημένον(Υ) παροξύνων καὶ προθυμότερον ποιῶν ἰνστιγιάτωρ ὀνομάζεται. ταῦτα εἰδῶς ἔρα λοιπὸν τὸ προκείμενον. Ὁ Παπιανός φησιν ἐν τῷ ἕσπονδῳ, τίς ποτε ἐπὶ κατηγορίαν πουβλικου ἐγκλήματος τινὰ παρῶξενεν, εἴτα περὶ τούτου τοῦ παροξύναντος οὕτως ὁ ἄρχων διελάησε· callido commento videris accusationis instigator fuisse. τούτοις ποτηρῷ σοφίματι δοκεῖς τῆς κατηγορίας ἐρεθιστῆς γεγενῆσθαι, τὸ ζητούμενον· εἰ ἀτιμοῦται ὁ τῆς τοιαύτης τυχὼν ἀποφάσεως. καὶ λέγει Παπιανός, οὐδαμῶς. ὁ μὲν γὰρ μανδατώρ ὁ τὸν ἐπεικῆ καὶ μὴ βουλόμενον πρὸς κατηγορίαν ἐγείρας ἀτιμοῦται μετὰ τὴν ἀπόφασιν· ὁ δὲ ἰνστιγιάτωρ ὁ τὸν ἴδη προειρημένον παροξύνων οὐκ ἀτιμοῦται. [Sch. o. II. 631.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἀνάγνωθι βιβ. μῆ. τι. ις. διγ. α'. θεμ. θ'. ἦτοι βιβ. ξ. τι. α'. κερ. ι. ὁ φησιν· ὑποπίπτει

ex alio praegnantem, et magistratus adversus eam pronuntiaverit, calumniae causa eam in saepe dictam possessionem missam. Tunc autem his, quae dicta sunt, locus est, et notatur, quae sui iuris constituta in possessionem ventris nomine missa est, cum sciens, se praegnantem non esse, hoc fecit. Nam ea, quae falsa existimatione decepta se praegnantem esse existimabat, non potest videri per calumniam in dictam possessionem missa, et merito infamis non fit.

Quae se praegnantem esse simulavit, et ideo ventris nomine in possessionem bonorum testatoris a iudice missa est, tunc infamatur, cum suae potestatis constituta et sciens, se non esse praegnantem, hoc fecit, sive ex alio concepit, et Praetor adversus eam pronuntiavit. Nam quae falsa existimatione decepta se praegnantem esse existimabat, non videtur per calumniam in dictam possessionem missa, et merito non notatur. Idemque et in filiafamilias: nam pater etiam notatur.

Nicaei. Recte in hoc casu lex non ignoscit ei, quae in potestate est, sicut ignoscit ipsi, cum iussu patris ante annum luctus viro copulatur: quoniam ibi factum turpe non est, sive matrimonium, in tantum, ut consistat nec rescindatur, sed contractum maneat et vires obtineat. Solus autem pater notatur, quod nuptias maturaverit. Hic autem recte etiam ei, quae in potestate est, infamia irrogatur, quia quod ab ipsa factum est, a turpi proposito et natura doloso tentatum est, et penitus simile est falsi crimini: et locum quoque crimen stellationatus adversus eam habet, quippe quae iudicis maiestatem laeserit, quod ei obreperit ac persuaserit, ut in possessionem bonorum mariti eam mitteret. Merito igitur, quod iudicem deceiverit, ac meditate et ex prava voluntate et ad damnum herediti legitimi respiciente falso se praegnantem esse asseveraverit, infamiae subiicitur.

XVI. Idem. Cum suae potestatis esset,

XVII. Paul. Et sciens, se non esse praegnantem hoc fecerit, sive ex alio conceperit, L. 17.
D. III. 2.
L. 16.

XVIII. Ulp. Et magistratus adversus eam pronuntiaverit. D. eod.
L. 18.
D. eod.

XIX. Gai. Nam quae falsa existimatione decepta putavit, se praegnantem esse, non videtur per calumniam in dictam possessionem missa, et merito non notatur. Idem et in filiafamilias. Nam pater etiam notatur, si passus sit, eam falso se asseverare praegnantem: nam et ipsa notatur, cum sciret, se non esse praegnantem, et iudex adversus eam pronuntiaverit, calumniae causa in supradictam possessionem missam esse. L. 19.
D. eod.

XX. Papian. Qui mandat alicui¹⁾, ut crimen publicum intendat, notatur, non qui exhortatur aut instigat.

1) qui mandat alicui] Qui nolentem accusare iudicio publico ad accusandum excitat, mandator dicitur, et incidit in Senatusconsultum Turpillianum. Qui autem eundem incitat et accusandi magis cupidum reddit, instigator appellatur. Quo cognito, vide nunc, quod propositum est. Papianus ait in responso: Quidam ad accusationem publici criminis quendam instigavit, deinde de hoc instigatore Praeses ita pronuntiavit: callido commento videris accusationis instigator fuisse. Quae ritur, an infamia irrogetur ei, qui eiusmodi sententiam retulit. Et ait Papianus, nullo modo. Mandator enim, qui benignum et nolentem ad accusationem excitavit, notatur post sententiam: instigator autem, qui eundem concitat, non notatur.

Enantiophanis. Lege lib. 48. tit. 16. dig. 1. them. 9. seu lib. 60. tit. 1. cap. 10. quo dicitur: Incidit in Senatus-

yy) Malim hic et postea προρημένον i. e. eum, qui iam cepit consilium accusandi. Basil. T. II.

τῷ Τουρπιλλιανείῳ καὶ ὁ ὑποβαλὼν καὶ ὁ ἐρεθίσας τινὰ πρὸς ἐγκληματικὴν κατηγορίαν. [Sch. o. II. 631.]

Τοῦ Νικαέως. Μὴ ἐναντιωθῆ σοι τὸ θ'. θέμα τοῦ ι'. κεφ. τοῦ α'. τιτ. τοῦ ζ'. βιβ. λέγον· ὑποπίπτει τῷ νόμῳ καὶ ὁ ὑποβαλὼν καὶ ὁ ἐρεθίσας. οὐδὲν γὰρ ἐστὶν ἐναντίον τῶ παρόντι, ἀλλὰ ἄλλον σύμφωνον. κακείνο γὰρ οὕτω νόει, ὅταν ὁ ὑποβαλὼν τινα, ἦτοι ὁ δοῦς ὑποβολιμαίων κατηγοροῦν²²) οὐ μόνον δοῦς, ἀλλὰ καὶ ἐρεθίσας ἀτιμοῦται σὺν αὐτῷ μὴ ἐλέγξαι τὸ ἐγκλημα. μηδὲ γὰρ ἐπὶ ἄλλου θέματος νοήσον τὸ ὑποβαλὼν, καὶ ἐπὶ ἄλλου τὸ ἐρεθίσας· καὶ ὑποτίθει τὸν ὑποβληθέντα μὴ ἔχοντα σκοπὸν ὅπως κινήσῃ τὸ ἐγκλημα, καὶ τὴν κατηγορίαν ἐνοτήσασθαι. [Sch. o. II. 631.]

L. 21. κα'. Πανλ. Ἐὰν ἐκμαρτύριον ἐν δίκῃ προκομισθῆν ὁ δικαστὴς ἀποδοκιμάσῃ, οὐκ ἀτιμοῦνται^{a)} ἐν αὐτῷ μαρτυρήσαντες, ὡς δὴ ψευδόμενοι. ἀπὸ γὰρ τῆς πρὸς ἕτερον γενομένης ψήφου, εἴτε δικαίως, εἴτε ἀδίκου, ἕτερος οὐ βαρεῖται.

ἐὰν ἐκμαρτύριον] Ἐπήγαγέ τις ὕβρεως ἐγκλημα τινὲ παρὰ τῷ ἐπαρχῷ τῶν πραιτωρίων. ἀπαιτούμενος δὲ συστήσαι^{aa)} τὸ ἦδη ἐγκλημα, προσήγαγεν ἔγγραφον μαρτυρίαν τινῶν, ὡς ἦδη τῇ γενομένῃ κατ' αὐτοῦ ὕβρει παρόντων, καὶ ἐγγράφως ποιησάντων αὐτήν· ὅτι μαρτυροῦμέν σοι, ὡς ὕβρισέ σε ὁ δέικνα τῆρδε τὴν ὕβριν, ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, κατὰ τῆρδε τὴν ἡμέραν. ἀγνωσθεῖσθαι δὲ τῆς μαρτυρίας ὁ ἐπαρχὸς ἀπεδοκίμασε τὰ τῶν μαρτύρων πρόσωπα, καὶ ἐξέβαλε τὴν μαρτυρίαν, ἀποφηνάμενος, μηδεμίαν ὕβριν ὑπομείναι τὸν κινήσαντα. τὸ ζητούμενον, ἄρα οἱ μαρτυρὲς ἀτιμοῦνται. λέγει ὁ Παῦλος, οὐδαμῶς. οὔτε γὰρ γοη, φησί, ἐξ ἀποφάσεως, εἴτε δικαίως, εἴτε ἀδίκου, ὑπὲρ ἄλλου γενομένης εἴτε ἐξενεχθείσης, βαρύνουσαι ἄλλον. σημειώσαι, ὅτι οἱ φρόνιμοι τῶν ἀνδρῶν αἰετὶ τὰς μαρτυρίας τῶν παρόντων τοῖς γενομένοις λαμβάνουσιν ἐγγραφῶς, ὡς ἂν μὴ συμβῆ μετὰ ταῦτα ὑποφθαρῆναι τοὺς μαρτύρας παρὰ τῶν διαδίκων, ἢ ἐπιλήσμονας γενέσθαι τῶν γενομένων. σημειώσαι δὲ καὶ ταῦτα, ὅτι ἡ δι' ἕτερον ἐξενεχθεῖσα ἀπόφασις ἕτερον οὐκ ἀτιμοῖ. [Sch. p. II. 631. sq.]

Τοῦ Ἀνωμόνου. Περὶ ἐκμαρτυριῶν ἀνάγνωθι βιβλίον κβ. τιτ. ε'. δίγστον γ'. ἀνάγνωθι καὶ τιτ. δ'. διγ. δ'. καὶ βιβ. δ'. τοῦ κώδικος, τιτ. κ'. διατ. ιγ'. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. ζ'. τοῦ κωδ. τιτ. γς'. ἔχει δὲ ὁ κανὼν ὑπεξαιρέσεις κειμένας βιβ. μβ'. τιτ. α'. διγ. ξγ'. ἦτοι βιβ. θ'. τιτ. γ'. κεφ. ξβ'. [Sch. p. II. 632.]

L. 22. κβ'. b) Μάρκελλ. Ὁ ῥοπαλιζόμενος ἢ ἄλλως τιμωρούμενος οὐκ ἀτιμοῦται, εἰ μὴ τοιαύτη ἦν ἢ αἰτία ἀτιμοποιός, δι' ἣν ῥοπαλίσθη.

ὁ ῥοπαλιζόμενος] Τὸ τυπτηθῆναι^{c)} ῥοπαλοῖς τινὰ οὐκ ἀτιμοῖ· πλὴν εἰ μὴ ἐπὶ ἀτιμοποιῶ ἀγωγῇ ἢ αἰτίᾳ τοῦτο πέπονθεν ὁ τυπτηθεὶς, καὶ κατεδικάσθη. [Sch. p. II. 632.]

Ἡ τῶν ῥοπαλῶν πληγὴ ἀτιμίαν οὐκ ἐπιφέρει, ἀλλ' ἢ αἰτία, δι' ἣν τοῦτο ἵπμενεν, εἰ τοιαύτη ἦν, ἢ τὴν ἀτιμίαν ἐπάγει τῷ καταδικασθέντι. καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δὲ γένεσι τῶν τιμωριῶν ὁ αὐτὸς τοῦ νόμου φυλάσσεται τύπος. [Sch. q. II. 632.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἐν τῷ ε'. διγ. τοῦ ιγ'. τιτ. τοῦ ν'. βιβ. ἀπροσδιορίστως λέγει, τοῦ ἰδιώτου ῥοπαλιζόμενον μειοῦσθαι τὴν ὑπόληψιν. [Sch. q. II. 632.]

Ἐν δικαστηρίῳ δηλονότι ἐν φυλακῇ βαλλόμενος ἢ δεσμῶ περιβεβλημένος. ἔχει καὶ βιβ. κβ'. τιτ. ε'. κεφ. ιγ'. θεμ. τελευτ. καὶ τὴν ἐκεῖ τοῦ Στεφάνου παραγραφὴν πάντῃ ἀναγκάων οὖσαν. [Sch. q. II. 632.]

L. 23. κγ'. Οὐλπιαν. Οἱ ἀνιόντες καὶ οἱ κατιόντες, καὶ οἱ συγγενεῖς, ὡς θέλουσι, πενθοῦσι. καὶ ὁ μὴ πενθήσας οὐκ ἀτιμοῦται.

consultum Turpilianum, et qui summittit, et qui instigat alium ad criminalem accusationem.

Nicaei. Ne obstet tibi them. 9. cap. 10. tit. I. lib. 60. quo dicitur: Incidit in legem, et qui summittit, et qui instigat. Non enim huic capiti obstat, sed potius cum eo convenit. Nam et illud sic intellige, cum is, qui summittit quendam, seu qui supposititium accusatorem dat, etiam instigat: et non solum dans, sed etiam instigans notatur cum eo crimen non probante. Non enim in alio casu intellige, qui summittit, in alio vero, qui instigat: et pone eum, qui summittus est, animum criminis intendendi et accusationis instituendae penitus non habuisse.

XXI. Paul. Si testationem¹⁾ in lite prolatam iudex reprobaverit, non notantur, qui in ea testimonium perhibuerunt, quasi falsum testimonium dixerint. Nam ex sententia in alium dicta, sive iusta, sive iniusta sit, alius non praegravatur.

1) si testationem] Quidam crimen iniuriarum apud Praefectum Praetorio adversum aliquem intendit. Cum exigeretur, ut dictum crimen probaret, protulit testationem scriptam quorundam, qui, cum iniuria ei fieret, adfuerunt, eamque ex scripto fecerant ad hunc modum: Testamur tibi, illum hanc iniuriam tibi fecisse, illo loco, illa die. Recitata autem testatione Praefectus testium personas reprobavit, et testationem reiecit, et pronuntiavit, actorem nullam iniuriam passum. Quaerebatur, an testes infamia notarentur. Paulus ait, nequaquam. Non enim, inquit, oportet ex sententia sive iusta, sive iniusta, pro alio facta alium praegravari. Nota, prudentiores homines semper testimonia eorum, qui praesentes fuerunt, cum aliquid fieret, ex scripto excipere, ne forte postea testes ab adversariis corrumpantur, aut factorum obliviscantur. Nota etiam, sententiam propter alium latam alium non infamare.

Innominati. De testationibus lege lib. 22. tit. 5. digestum 3. Lege et tit. 4. dig. 4. et lib. 4. Codicis tit. 21. const. 13. Lege et lib. 7. Codicis tit. 56. Habet autem regula exceptiones positas lib. 42. tit. 1. digest. 63. seu lib. 9. tit. 3. cap. 62.

XXII. Marcell. Fustibus caesus¹⁾ vel alia poena affectus non notatur: nisi causa fuerit famosa, propter quam fustibus caesus est.

1) fustibus caesus] Quod fustibus quis caesus sit, infamiam ei non irrogat: nisi ob famosam actionem vel causam id passus sit, qui caesus est, et damnatus sit.

Ictus fustium infamiam non importat, sed causa, propter quam id passus est, si talis fuit, quae infamiam damnato irrogat. In ceteris quoque poenarum generibus eadem iuris forma servatur.

Enantiophanis. In dig. 5. tit. 13. lib. 50. indistincte ait, plebei fustibus caesi existimationem minui.

In iudicio scilicet in carcerem coniectus, vel pedibus vincetus. Quaere et lib. 22. tit. 5. cap. 13. them. ult. et ibi Stephani adnotationem valde necessariam.

XXIII. Ulpian. Parentes¹⁾ et liberi, et cognati, prout voluerint, lugent. Et qui non luet, non notatur.

z) Supple δ. zz) Fabr. in marg. supplet: καὶ ἐρεθίζει, καί. a) Adde οἱ ante ἐν αὐτῷ μαρτ. aa) Fabr. συστήσαι. δ) Argumentum L. 22. traditur in Schol. h. ad Basil. XXII. 5. cap. 13. fin. Fabr. T. III. p. 161. his verbis: Φθάσας γὰρ ὁ Μαρκανὸς ἐν τῷ γ'. βιβ. τῶν διγ. τιτ. β'. διγ. κβ'. εἶπε, μὴ ἀτιμοῦσθαι τὸν ῥοπαλοῖς τυφθέντα· μήτε γὰρ τὸ εἶδος τῆς τιμωρίας ἐπάγει τὴν ἀτιμίαν (sic Fabr. in marg. recte pro τιμωρίαν legit), ἀλλὰ τὴν ποιότητα τοῦ κινήθεντος δικαστηρίου. Nota in hoc scholio Marcianum auctorem huius fragmenti vocari. c) Pertinet hoc scholium ad cap. 22. h. t. Fabrotus reposuit ad cap. 21.